

Прв дел

Поединецот и заедницата

Тема 1

**Стереотипи и предрасуди. Што е идентитет?
Како јас ги гледам другите, а како тие ме гледаат мене?**

Тема 2

Рамноправност. Дали си ти порамноправен од мене?

Тема 3

**Разновидност и плурализам. Како луѓето би можеле да живеат
заедно во мир?**

Тема 4

Конфликт. Што да се направи ако ние не се согласуваме?

ТЕМА 1

Стереотипи и предрасуди

Што е идентитет? Како јас ги гледам другите, а како тие ме гледаат мене?

1.1. Како другите ја гледаат личноста...

Има нешто повеќе во личноста отколку што некој може да си помисли

1.2. Колку различно една личност може да биде опишана...

Како да се добие подобра слика за личноста?

1.3. Стереотипи и предрасуди

Наши идеи за другите луѓе, групи или земји

1.4. Стереотипи за мене!

Како јас се гледам себеси – како ме гледаат другите?

ТЕМА 1: Стереотипи и предрасуди

Што е идентитет? Како јас ги гледам другите, а како тие ме гледаат мене?

Кој сум јас, всушност? Секој ден, учениците среќаваат широка разновидност на вредности и начини на заедничкото живеење. Со цел да ја најдат нивната сопствена позиција, тие треба да развијат вештина да прават избори. Што смеам да правам, што не смеам да правам? Што е правилно, а што е грешно? Децата и тинејџерите многу брзо сфаќаат дека на овие прашања не е лесно да се одговори. Она што е правилно во еден случај, би можело да биде грешно во друг. Како можам јас да одлучам? Кои насоки ги имам?

Две важни алатки за лично водење се уставот на државата и нејзиниот пристап кон човековите права. Овие две се референтни точки кои го демонстрираат плурализмот на вредности во едно општество. Најважниот принцип е личната слобода, при што на секој поединец му се дозволува правото да се развие неговата/нејзината личност, наспроти основата на заемната толеранција и одговорност, па според тоа, овој принцип е од корист и за заедницата, во која тој/таа живее, и за човештвото, како целина. Ние би можеле многу да се разликуваме во нашите погледи и интереси, предвидувајќи дека ние сме се согласиле за правилата како да дискутираме во врска со нашите несогласувања на мирољубив начин.

Децата и адолесцентите би требало да знаат дека возрасните, исто така, се борат со предизвиците и барањата на кои тие наидуваат. Тие, исто, би требало да сфатат дека наставниците не го поседуваат клучот до апсолутната вистина, туку прават грешки и се обидуваат да учат од нив.

Оваа наставна тема се справува со некои од прашањата за развојот на личниот идентитет и како луѓето и групите се перцепираат себеси и другите. Учениците би требало да сфатат дека нивниот идентитет е дефиниран и од нив самите и од нивната интеракција со другите. Идентитетот е дефиниран преку означување и на разликите помеѓу поединците, како и преку потребата да се припаѓа или да се биде заштитен од семејството или врсничката група. Младите луѓе ќе се разберат подобро себеси ако тие ги истражуваат нивните лични чувства и потреби, нивниот личен развој и нивните желби за иднината. Тие треба да експериментираат со различните форми на однесување, така што ќе го прошират нивниот репертоар на интеракции со другите. Тие ќе го научат ова, ако конструктивно придонесуваат во ситуациите на социјалната интеракција.

Социјалната и политичката историја на нашата земја има силно влијание врз нашите животи денес. Учениците би требало да бидат свесни за ова влијание, редовно собирајќи информации за тековните прашања и дискутирајќи за нив, со

што се формира нивното лично мислење и слушање на мислењето на другите. Тие мора да бидат свесни за големо внимание на погледите, предрасудите и стереотипите, кои се дел од јавното мислење. Личноста треба да биде свесна за овие суптилни форми на влијание, и да делува соодветно и критички да ги рефлектира врз неговите/нејзините избори, а ако е потребно и да ги менува.

Образование за демократско граѓанство и човекови права

Преку оваа серија на лекции, учениците ќе:

- се запознаат со концептите за стереотипите и за тоа како се создаваат предрасудите;
- сфатат дека сите ние постојано им припишуваме одредени квалитети на поединци или групи;
- разберат дека таквото припишување ни помага да ја совладаме комплексноста на нашиот секојдневен живот;
- сфатат дека припишувањето може да повредува и да биде неправедно;
- научат дека припишувањето го поддржува формирањето на личните и на групните идентитети;
- научат дека идентитетот е комплексна работа, а тоа значи дека секоја личност може и мора различно да биде разбрана и опишана.

ТЕМА 1: Стереотипи и предрасуди
Што е идентитет? Како јас ги гледам другите, а како тие ме гледаат мене?

Наслов на часот	Цели на учењето	Задачи за учениците	Материјали	Метод
Час 1: Како другите ја гледаат личноста	Учениците ја искусуваат комплексноста на погледите и прават нивни сопствени избори.	На учениците им се зададени специфични улоги и да формираат нивни погледи. Тие учат како да ги заменат перспективите.	Описи на улогите, материјал за учениците 1.1. (групи 1-3), големи листови хартија, маркери.	Групна работа
Час 2: Како може една личност различно да биде опишана	Учениците сфаќаат дека различните описи можат да се однесуваат на еден, ист идентитет.	Учениците испробуваат и глумат сцени и ги презентираат нивните пишувани трудови. Тие дискутираат за сцените кои ги виделе.	Резултатите од првиот час стануваат основен материјал за вториот. Учениците сфаќаат дека без нивното учество и нивното вложување часот не може да биде продолжен.	Играње улоги, презентации и водена пленарна дискусија
Час 3: Стереотипи и предрасуди	Учениците сфаќаат како се поврзани стереотипите и предрасудите и како тие може да водат до	Учениците размислуваат за нивните погледи врз другите и дискутираат за нив во групите.	Празни листови хартија и маркери.	Групна работа, пленарна дискусија

	<p>поедноставени, но исто така, неправедни погледи врз поединците, групите и цели земји.</p>			
<p>Час 4: Стереотипи за мене!</p>	<p>Учениците стануваат свесни за тоа како тие се перцепирани од другите и учат да го прифатат ова.</p> <p>Тие подобро разбираат како другите гледаат и реагираат на нивниот идентитет.</p>	<p>Учениците се опишуваат самите себе и едни со други, а потоа ги споредуваат нивните резултати.</p>	<p>Материјал за учениците 1.2.</p>	<p>Работа во парови, пленарна дискусија</p>

Час 1**Како другите ја гледаат личноста**

Има нешто повеќе во личноста отколку што некој може да си помисли

Цел на учењето	Учениците ја искусуваат комплексноста на погледите и прават нивни сопствени избори.
Задачи за учениците	На учениците им се зададени специфични улоги и да формираат нивни погледи. Тие учат како да ги заменат перспективите.
Материјали	Описи на улогите, материјал за учениците 1.1. (групи 1-3), големи парчиња хартија, маркери.
Метод	Групна работа

Часот

Учениците формираат три групи и го добиваат материјалот 1.1. (во три различни верзии за различни групи), голем лист хартија и маркер. (Во погорните одделенија можат да се формираат повеќе групи, а наставникот треба да обезбеди повеќе сцени за глумење, или пак истата задача да им ја зададе на повеќе групи. Ова, последното, може да биде интересно сценарио кое ќе покаже колку описите и сфаќањата можат да бидат различни.) Потоа, наставникот ја раскажува приказната за момчето кое го напуштило домот и кое ја истражувало неговата нова околина. Тој му кажува на одделението за дневникот на момчето, но не им чита гласно, бидејќи секоја група ќе добие само дел од текстот.

Основни информации за наставниците

Комплетниот текст тече вака:

„Денес е мојот прв ден во моето ново одделение. Моето семејство се пресели тука од друг регион и јас сеуште се чувствувам како странец. Драг дневнику, многу работи ми се случија во последните неколку денови. Ќе ти раскажам дел од нив.

Сега, ние живееме во стан блиску до реката. Едно од момчињата од моето одделение живее неколку врати потаму. Тој веќе дојде кај мене уште третиот ден за да ме праша дали сакам да одам на риболов со него. Јас реков „не“, бидејќи мојата јадица е сеуште спакувана во една од кутиите.

Пред нашата училишна зграда има голем фудбалски терен. Јас бев многу среќен поради тоа, бидејќи мене ми се допаѓа играњето фудбал. Па, ја понесов со себе топката и сакав да почнам со тренирање. Само што започнав да шутираам на голот, кога директорот на училиштето ме запре. Тој беше многу лут и ме праша дали знам да читам. Јас не го видов знакот кој велеше дека теренот се затвора, ако претходно врнело дожд. Јас бев шокиран и си отидов дома без да кажам збор.

Еден стар човек живее сам во станот над нашиот. Кога се враќав дома вчера, го сретнав со полна торба пред влезната врата. Тој носеше торба со храна и тешко дишеше. Ми падна жал за него. Го прашав дали би можел да му помогнам и му ја однесов торбата горе, до неговата врата.“

Трите верзии од материјалите за групите содржат различни делови од дневникот. Перцепцијата на групите ќе се разликува, во зависност од информациите кои тие ќе ги добијат. Поради тоа, секоја група гледа само дел од идентитетот на момчето и го рефлектира ова стојалиште при играњето улоги. Како што се бара во задачите, групите, прво, ги презентираат нивните збирки на епитети. По еден член од секоја група ги собира резултатите од групната дискусија на големо парче хартија за презентација за наредниот час.

Сега, секоја група решава за кратко играње на улоги, со што ќе се презентира нивната интерпретација. Ова играње на улоги прво би требало да се објасни и дискутира во одделението, а потоа да се извежба. Ова може да се случува во различни агли од училиницата или можеби во просторија за состаноци во училишната зграда, во некои надворешни згради или, ако дозволуваат временските услови, на игралиште. Иако играњето улоги одзема некое време на почетокот, сепак напорот ќе се исплати. За многу ученици, нешто што често им е тешко да го искажат со зборови, сега би можело да биде изнесено едноставно и јасно.

Целта на овој час е учениците да имаат напишано листи со епитети на постерите и да ја имаат извежбано сцената.

На крајот од часот, наставникот ги собира постерите (тој повторно ќе им ги врати на почетокот од наредниот час) и почнува да води кратко известување. Тој дава позитивна повратна информација и прави вовед во темата за следниот час.

Час 2

Како може една личност различно да биде опишана...

Како да добијам подобра слика за личноста?

Цел на учењето	Учениците сфаќаат дека различните описи можат да се однесуваат на еден, ист идентитет.
Задачи за учениците	Учениците испробуваат и глумат сцени и ги презентираат нивните пишувани трудови. Тие дискутираат за сцените кои ги виделе.
Материјали	Резултатите од првиот час (подготвеното играње на улоги и листата на епитети на постерите) стануваат основен материјал за вториот час. Учениците сфаќаат дека без нивното учество и нивните креации, часот не би можел да продолжи.
Метод	Играње на улоги, презентации и водена пленарна дискусија.

Часот

Прв дел

Наставникот ја објаснува процедурата на часот. Тој им дава на групите уште пет минути да ги повторат нивните сцени. Потоа, сцените се претставуваат.

Прво, еден член на групата го чита извадокот од дневникот пред одделението, користејќи го постерот од првиот час. Потоа, групата ја глуми сцената. Препорачливо е сите сцени да бидат презентирани без да се прекинуваат. Ако повеќе од една група, добијат ист извадок од дневникот, тие треба да ги одглумат сцените, со мали варијации, една по друга.

Откако групите ќе завршат, наставникот дава позитивна, повратна информација и повторно ја сумира целта на оваа низа на сцени. Ако одделението е навикнато на оваа наставна форма, тогаш учениците можат да се придвижат кон наредниот чекор. Ако не се, наш совет е, да им се даде можност на учениците за повторување и рефлектирање за оваа низа на сцени, погледнувајќи ги аспектите на содржината и формата.

Еве неколку примери за тоа како наставникот може да се обиде да направи рефлексија од едно играње на улоги:

- Каково беше вашето искуство како група?
- Дали јас открив нешто ново за мене?
- Како ние успеавме да ги прикажеме ликовите такви какви што се?

Втор дел

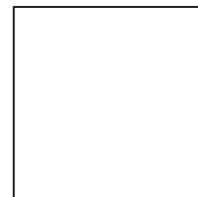
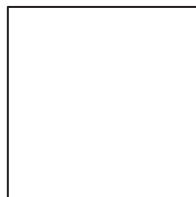
За време на вториот дел од часот, учениците ги местат столчињата во еден или два полукруга околу таблата. Потоа, наставникот ги изложува постерите, еден по еден, на таблата. Учениците набљудуваат како се одвива презентацијата:

Ова е како другите го гледаат него:

Училишните другари

Наставниците

Соседите

Во дискусијата за наредните чекори, учениците би требало да сфатат дека е сосема нормално, една личност да биде различно набљудувана од различни луѓе или групи. Тие би требало да сфатат дека не смеат да ги употребуваат категориите, како што се „точно“ и „грешно“, за опис на гледањата. Всушност, ако сакаме да бидеме праведни кон момчето, грешно би било да се дозволи само едно гледање за тоа да се опише.

Можни обиди за наставникот да го поддржи критичкото мислење во одделението:

– Кога ги гледам овие различни описи, се чувствувам по малку збунето.

– Па, што е вистина сега?

– Кој е Макс навистина?

Наставникот чека сè додека одреден број на ученици не кренат рака и потоа тој им дозволува да дадат различни одговори. Тој ги запишува овие одговори во вид на листа на таблата или, попрепорачливо, на флип чарт:

Што можеме да кажеме за момчето?

– Како можеме соодветно да го опишеме?

– Изјава 1

– Изјава 2

– Изјава 3

– Изјава 4

– Изјава 5

На крајот од часот, наставникот ги сумира увидите, стекнати од страна на учениците, за време на првите два часа. Предност е, доколку флип чартот стои на располагање, за да се забележуваат овие гледање, така што тие би можеле да бидат презентирани на наредните часови. Следните гледање можат да се покажат како корисни:

Идентитет

– Идентитетот на личноста има повеќе страни.– Често, другите луѓе (соседи, пријатели, наставници, странци) имаат различни погледи за истата личност.– Ние мораме да ги слушнеме различните погледи, ако сакаме да дознаеме повеќе за личноста.– ...– ...

На крајот од часот, наставникот ги прашува учениците за да добие повратна информација, трудејќи се да не коментира за забелешките на учениците.

Постојат различни начини со кои ова можеме да го направиме. Прашувајќи го одделението, како целина, не е секогаш најдоброто решение, а уште полошо е кога неколку исти ученици ќе одговараат и ќе се добие неспецифична повратна информација. Поради тоа, за овој случај се препорачува моделот „пикадо“. Ова е метод за добивање на брза повратна информација која дозволува секој ученик да ги специфицира неговите/нејзините одговори. Додатокот дава детален опис на оваа форма за повратна информација.

Потоа, наставникот дава преглед за наредните два часа, при што одделението нема да разгледува индивидуалци, туку групи, во рамките на едно општество и во цели земји.

Час 3

Стереотипи и предрасуди

Нашите идеи за другите луѓе, групи или земји

Цел на учењето	Учениците сфаќаат како се поврзани стереотипите и предрасудите и како тие можат да водат до поедноставени, но исто така, неправедни погледи на поединците, групите и цели земји.
Задачи за учениците	Учениците размислуваат за нивните гледања кон другите и дискутираат за нив во групата.
Материјали	Празни листови хартија и маркери.
Метод	Групна работа, пленарна дискусија.

Клучни термини

Стереотипи: Тие се мислења кои групата ги има за себеси или за другите групи.

Предрасуди: Ова се емоционално дополнети мислења за социјалните групи (често малцинствата) или за одредени луѓе (често од малцинските групи).

Часот

Целта на овој час е да ги оспособи учениците да го пренесат нивното сфаќање за тоа како се гледа на другите, на индивидуално, општо ниво, за тоа како се суди за поголемите групи, религиозни заедници, етнички групи или земји.

Наставникот подготвува кратка, јасна, структурирана лекција за разликите помеѓу стереотипите и предрасудите, која ќе биде предадена на почетокот од часот.

Со сумирање на процесите на учење, како и резултатите и увидите, стекнати на двата претходни часа, наставникот им помага на учениците да ја сфатат разликата помеѓу стереотипите и предрасудите. Наставникот ги претставува двата концепта, кои се однесуваат на различните гледања за момчето, кое беше проучувано на претходните два часа. Тој/таа се обидува да им ги презентира овие гледање како стереотипи и предрасуди (погледни во основниот материјал за наставниците на крајот од ова поглавје, каде што е вклучен модел за оваа кратка, клучна лекција). Во наредниот чекор, учениците формираат мали групи. Тие работат на описи на социјални групи, на пример:

- момчиња и девојчиња;
- професии;
- етнички групи;
- земји;
- континенти.

Важно е да не се прашуваат учениците за нивното лично мислење во врска со другите. Подобро би било ако тие си замислат какво општество, соседи или медиуми и би можеле да кажат или да размислат за групите, кои им беа доделени со задачата.

Учениците се обидуваат да направат разлика помеѓу стереотипите и предрасудите, според тоа го применуваат она што го слушнаа од наставникот, на почетокот од часот.

Наставникот може да даде неколку најави на таблата и учениците да ги подготват нивните презентации на резултатите во форма на листа. Искуството покажа дека листите, кои се претходно подготвени, (погледни го примерот подолу) ќе им помогнат на учениците да ги прибележат идеите за подоцнежна употреба во дискусијата.

По почетната лекција за стереотипи и предрасуди, од страна на наставникот, учениците работат во групи од три или четири ученици, околу 15 минути, за да се искажат во врска со погоре зададената задача. Наставникот би требало внимателно да одбере и да понуди некој од горните примери. Во зависност од

политичката ситуација во засегнатата земја, можно е да се одберат примери блиски до искуството на учениците. Од друга страна, наставникот треба само да ги спомне етничките групи кои живеат во земјата или заедницата, ако таквиот избор не повредува никого и ако со тоа не се повлечат дискусии и расправи кои би можеле да излезат од контрола.

Дискусиите и резултатите на групите треба да бидат презентирани во пленарна сесија. Секоја група се договара кој ќе биде презентер и тој/таа ќе ги презентира резултатите на групата, следејќи го примерокот за критериуми, како што се следниве:

- нашата земја, нашата група, нашата етничка припадност, нашата професија;
- стереотипи искажани од групата;
- предрасуди искажани од групата;
- нашите претпоставки зошто групите имаат такви гледишта;
- нашите мислења, вклучувајќи можни разлики во мислењето.

Наставникот ќе им помогне на учениците, запишувајќи ги резултатите на секоја група (во форма на белешки) на флип чарт.

Пример, за тоа како да се запишуваат резултатите, со цел да се поддржат учениците:

Група	Земја/професија/група	Стереотипи	Предрасуди	Коментари
1				
2				
3				
4				
5				

Конечно, наставникот го сумира часот, укажувајќи и на процесот и на резултатите, и го информира одделението за наредните чекори.

Час 4**Идентитет: Стереотипи за мене!****Како јас се гледам себеси – како другите ме гледаат мене?**

Цел на учењето	Учениците стануваат свесни за тоа како се тие перцепирани од другите и учат да го прифатат тоа. Тие подобро разбираат како другите гледаат и реагираат на нивниот идентитет. Тие го истражуваат ефектот, кој го има нивниот идентитет, врз другите.
Задачи за учениците	Учениците се опишуваат самите себе и едни со други, а потоа ги споредуваат нивните резултати.
Материјали	Материјал за учениците 1.2.
Метод	Работа во парови. Пленарна дискусија.

Часот

Наставникот го започнува часот, сумирајќи ги резултатите од двата претходни часа и објаснувајќи го распоредот за денешниот час.

Потоа, наставникот го потсетува одделението дека тие имаа започнато со гледање во поединецот (личната состојба на момчето), движејќи се кон проучување за тоа како се гледа на поголемите групи, како што се професиите, етничките групи и цели земји. Сега, тие повторно ќе се насочат кон поединецот, но овој пат, самите ученици кон себе – секој во одделението – ќе биде во фокусот.

Тие ќе се концентрираат на прашањето:

Кој сум јас?	
Како би можел да се опишам себеси!	Самоперцепирање
Како би ме опишал еден ученик од одделението?	Перцепирање од другите

Наставникот го поткрепува неговиот/нејзиниот вовед во часот со цртање на оваа табела на таблата или на флип чарт. Тој/таа, исто така, може да ги замоли учениците да повторат за она што го научиле во изминатите два часа, за разликата помеѓу самоперцепирањето и перцепирањето од другите. Во продолжение, или како алтернатива, тој/таа може да ги повтори клучните концепти за стереотипите и предрасудите.

Сега, наставникот ги зема материјалите и им ги покажува описите за Макс на учениците. Ова би требало да им помогне на учениците да размислуваат за, колку што е можно повеќе, квалитети и карактеристики на луѓето. На учениците им се задава задача за набројување, на колку што е можно повеќе, епитети кои можат да се искористат за да опишеме една личност. Наставникот сигурно ќе даде некои идеи и сугестии за ова прашање. На пример, учениците можат да бидат водени по категории, кои им даваат значење и фокус на описните придавки. Таквите категории би можеле да го вклучат следново:

Како би можеле да опишуваме луѓе:

- ако се тие во добро расположение?
- ако се тие во лошо расположение или се дури и бесни?
- ако се тие добри пријатели?
- ако сакаме да опишеме како тие изгледаат?

- ако сакаме да ги опишеме како ученици?
- ...

Подобро од прашувањето на неколку ученици да дадат неколку идеи, во ситуација на фронтална настава, е ситуацијата да се вклучи целото одделение. Ова може да се постигне со следната вежба⁵, во која учениците работат сами за да создадат разновидност на идеи. Во аглите од училницата или на одделни клупи, треба да се обесат или да се постелат големи листови хартија. Врз нив, различни клучни зборови или категории ќе бидат дадени како наслови. Учениците се движат во тишина низ училницата и ги запишуваат нивните идеи на постерите (идеално е да се обезбеди по еден маркер за секој постер). Бидејќи тие ќе можат да го прочитаат она што другите ученици го имаат напишано, тие нема да се повторуваат едни со други, но можат да одговараат со коментари и нови идеи.

Резултатот од една ваква вежба би можел да изгледа вака:

Како изгледа една личност кога е во добро расположение?

- весело
- се шегува
- опуштено
- комуникативно
- распеано
- шармантно
- ...
- ...

Не се потребни продолженија во пленарната дискусија, бидејќи целта на оваа вежба е да им се дадат идеи за работа на учениците во следниот чекор. Наставниците веќе треба да имаат предвидено кои ученици би можеле да работат заедно во парови во вој стадиум. Ова е значајно, бидејќи учениците ќе работат на една деликатна тема. Поради тоа, наставникот не треба да ги стави учениците, кои не се поднесуваат, да работат заедно, а треба да се осигура дека ничии чувства нема да бидат повредени.

Тимовите ја добиваат следнава задача:

Сега, вие истражувате како се перцепирате самите себе, а како ги перцепирате другите. Направете го тоа на следниов начин:

- Прво, работете сами.
- Погледнете во многуте описи на постерите во училницата и одберете зборови, кои според вашето мислење, добро ве опишуваат. Напишете ги во вашиот лист.
- Додадете ги вашите квалитети и описи во одредени ситуации кои не ги пронајдовте на постерите. Напишете ги во вашиот лист.

⁵ Предложената вежба тука е варијанта на „Сидот на тишината“ (погледни ОДГ/ОЧП Книга 6, „Развивање нови идеи во ОДГ/ОЧП“).

- Потоа, на ист начин, опишете го вашиот партнер.
- Кога и двајцата ќе завршите, споделете ги резултатите. Ќе биде интересно да се види колку има сличности, а колку разлики во описите и давањето судови, па дури и ако сте контрадикторни еден кон друг. Искажете ги вашите мисли и чувства:
 - Што ме изненадува?
 - Што ме прави среќен?
 - Што ме прави да се чувствувам здодевно?
 - Што ме повредува?
 - Дали можеш да го поткрепиш твојот суд со неколку примери?
 - Кои описи се (позитивни или негативни) стереотипи?

Наставникот би требало да одлучи дали ќе направи краен, пленарен дебрифинг на крајот од овој час (што е, исто така, и крај на оваа наставна тема, иако се можни и продолженија) или ќе направи резиме на процесот на учење низ поминатите четири часови. Кој и да било метод да го одбере, наставникот ќе забележи дека работната атмосфера во одделението е подобрена во текот на оваа тема. Учениците ќе развијат поблиски врски еден кон друг и ќе направат интересни откритија, кои ќе ги споделуваат едни со други. Сега, тие можат да прават разлика помеѓу:

- стереотипи и предрасуди;
- самоперцепирање и перцепирање од другите.

Тие имаат напреднато во развивањето на нивните социјални компетенции, кои ќе им користат во нивниот секојдневен живот, и во одделението и во училиштето, како целина. Учениците често ќе наидуваат на темите, започнати во овие четири часови, со што ќе го зацврстуваат она што веќе го имаат научено.

Материјал за учениците 1.1.**(Прва група)****Играње на улоги**

Договорете се и одберете еден претставник од вашата група кој гласно ќе го прочита краткиот извадок од дневникот и задачата за вашата група.

Назначете друг член од вашата група кој ќе ги бележи вашите резултати и ќе ги презентира пред одделението.

Извадок од дневникот на Макс:

„Денес е мојот прв ден во моето ново одделение. Моето семејство се пресели тука од друг регион и јас сеуште се чувствувам како странец. Драг дневнику, многу работи ми се случиле во последните неколку денови. Ќе ти раскажам дел од нив.

Сега, ние живееме во стан блиску до реката. Едно од момчињата од моето одделение живее неколку врати потаму. Тој веќе дојде кај мене уште третиот ден за да ме праша дали сакам да одам на риболов со него. Јас реков „не“, бидејќи мојата јадица е сеуште спакувана во една од кутиите.“

Задачи:

1. Соберете листа на епитети за кои мислите дека соучениците на Макс би ги искористиле за неговото опишување („бура на идеи“ во вашата група).
2. Што мислите, што би кажал некој соученик на Макс на останатите соученици за него? Извежбајте кратка сцена која ќе можете да ја одглумите пред одделението.

Материјал за учениците 1.1.

(Втора група)

Играње на улоги

Договорете се и одберете еден претставник од вашата група кој гласно ќе го прочита краткиот извадок од дневникот и задачата за вашата група.

Назначете друг член од вашата група кој ќе ги бележи вашите резултати и ќе ги презентира пред одделението.

Извадок од дневникот на Макс:

„Пред нашата училишна зграда, има голем фудбалски терен. Јас бев многу среќен поради тоа, бидејќи мене ми се допаѓа играњето фудбал. Па, ја понесов со себе топката и сакав да почнам со тренирање. Само што започнав да шутираам на голот, кога директорот на училиштето ме запре. Тој беше многу лут и ме праша дали знам да читам. Јас не го видов знакот кој велеше дека теренот се затвора, ако претходно врнело дожд. Јас бев шокиран и си отидов дома без да кажам збор.“

Задачи:

1. Соберете листа на епитети за кои мислите дека соучениците на Макс би ги искористиле за неговото опишување („бура на идеи“ во вашата група).
2. Што мислите, што би кажал некој соученик на Макс на останатите соученици за него? Извежбајте кратка сцена која ќе можете да ја одглумите пред одделението.

Материјал за учениците 1.1.**(Трета група)****Играње на улоги**

Договорете се и одберете еден претставник од вашата група кој гласно ќе го прочита краткиот извадок од дневникот и задачата за вашата група.

Назначете друг член од вашата група кој ќе ги бележи вашите резултати и ќе ги презентира пред одделението.

Извадок од дневникот на Макс:

„Денес е мојот прв ден во моето ново одделение. Моето семејство се пресели тука од друг регион и јас сеуште се чувствувам како странец. Драг дневнику, многу работи ми се случија во последните неколку денови. Ќе ти раскажам дел од нив.

Еден стар човек живее сам во станот над нашиот. Кога се враќав дома вчера, го сретнав со полна торба пред влезната врата. Тој носеше торба со храна и тешко дишеше. Ми падна жгал за него. Го прашав дали би можел да му помогнам и му ја однесов торбата горе до неговата врата.“

Задачи:

1. Соберете листа на епитети за кои мислите дека соучениците на Макс би ги искористиле за неговото опишување („бура на идеи“ во вашата група).
2. Што мислите, што би кажал некој соученик на Макс на останатите соученици за него? Извежбајте кратка сцена која ќе можете да ја одглумите пред одделението.

Основни материјали за наставниците

Стереотипи и предрасуди

Што е стереотип?

Луѓето секогаш се дефинирани како припадници на групи, во зависност од нивната култура, нивните религиозни сфаќања, нивното потекло или надворешни карактеристики, како што се бојата на нивната кожа, нивната височина, фризура или облека.

Често, ова дефинирање на групите оди заедно со припишување на специфични квалитети на луѓето, така што тие специфични претстави асоцираат на одредените групи. Ако овие претстави се претерани, до таа мера што двај одговараат на реалноста, ние ги викаме стереотипи.

Стереотипите, исто така, можат да се најдат и во книгите (дури и во учебниците), стриповите, рекламите или филмовите. Речиси сигурно, и ти си се сретнал/а со некакви стереотипи. Размисли, на пример, за претставата која ја имаш за африканските жени, кои носат здолниште од листови од палма, имаат дебел усни и малечки коски забодени во нивниот нос.

Од стереотип до предрасуда

Ако за личноста или за групата се суди според стереотипите, а не како за поединец или група на поединци, тогаш ние се справуваме со предрасуда. Сме формирале мислење за личноста или групата без да ги познаваме. Ваквите гледишта и идеи многу често немаат ништо заедничко со реалноста и тие се најчесто неповолни или непријателски.

„Позитивни“ стереотипи

Како и да е, постојат и позитивни стереотипи. На пример, ако некој рече дека црните луѓе се брзи тркачи, ние ова можеме да го наречеме позитивен стереотип. „Па, што има грешно во тоа?“ – можеш да си помислиш. Но, и во овој случај, луѓето грешно се ставени во еден кош заедно. Само размисли: дали навистина сите црни луѓе можат брзо да трчаат?

За што се добри стереотипите?

Предрасудите се чини дека го прават светот поедноставен и помалку комплициран. Ако луѓето сретнат други луѓе, кои им изгледаат чудно, тоа им создава чувство на вознемиреност. Во вакви ситуации, предрасудите им дозволуваат на луѓето да ја скријат нивната вознемиреност – можам да се преправам дека знам **ѐ** за другиот/те и не треба да поставувам никакви

прашања. Но, резултатот од самиот почеток е неможност за вистинско среќавање и сфаќање.

Кој е ефектот од предрасудите?

Предрасудите се навредливи. Примарно, тие се користат кога некој неправедно се третира. Предрасудите им ја одземаат можноста на луѓето да покажат кои се и што можат да постигнат. На пример, еден работодавач можеби нема да му даде работа на турски кандидати за работа, бидејќи тој има слушнато дека „тие“ секогаш доцна доаѓаат на работа. Некои луѓе ќе се држат до предрасудите и популистичките идеи, иако тие не познаваат никого кој ќе им ги потврди овие негативни погледи.

Што можеме да направиме против предрасудите?

Предрасудите тешко изумираат и според тоа, тешко е и справувањето со нив. Но, нема потреба да се изгуби надежта: никој не се раѓа со предрасуди. Тие се учат, па можат и да се одучат. Пред да се суди за некоја личност, прашајте го/ја него/неа да објасни зошто го сторил/а тоа што е предмет на дискусија. Запомни дека и ти сигурно не сакаш да бидеш осудуван без да бидеш ислушан.

Материјал за учениците 1.2.

Самоперцепирање – перцепирање од другите

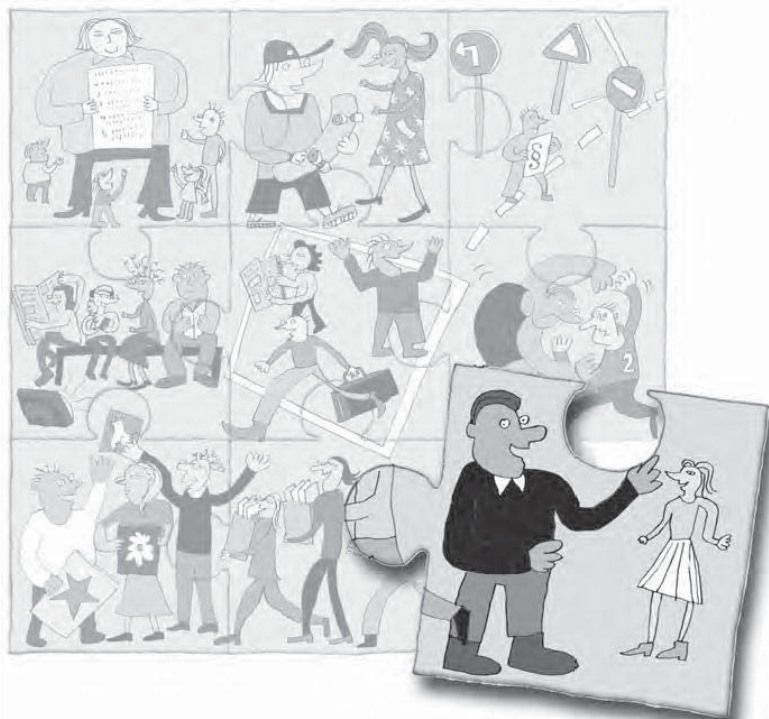
Работа во парови

Коментари по дискусијата - Каде се совпаѓаат нашите гледања? - Каде се разликуваат нашите гледања? - Забелешки	Како да се опишам самиот себе? (самоперцепирање)	Како да го опишам мојот соученик (мојата перцепција за некој друг, пишувано од мене)?	Коментари по дискусијата - Каде се совпаѓаат нашите гледишта? - Каде се разликуваат нашите гледишта? - Забелешки

ТЕМА 2

Рамноправност

Дали си ти порамноправен од мене?

2.1. Разлики и сличности

Дали сум јас рамноправен? Дали сум јас различен?

2.2. Приказната на Весна

Како би реагирале, ако ова требаше нам да ни се случи?

2.3. Рамноправност помеѓу мажите и жените

Како би требало да ги третираме мажите и жените?

2.4. Социјална правда

Како би требало да ја совладаме нерамноправноста?

ТЕМА 2: Рамноправност

Дали си ти порамноправен од мене?

Рамноправноста, како концепт, признава дека секој, без разлика на возраст, пол, род, религија, етничка припадност, итн. – ги поседува истите права.

Преамбулата, во Универзалната декларација за човекови права, започнува со зборовите: „Признавањето на неделивиот дигнитет и еднаквите и неутуѓиви права на сите припадници на човековото семејство е основата на слободата, правдата и мирот во светот.“ Концептот на граѓанство не може да биде одделен од прашањата за рамноправноста. Постоенето на нерамноправност, во или помеѓу општествата, го попречува ефективното граѓанство. Оттаму и идејата дека рамноправноста е основата на образованието за демократско граѓанство. Како таква, оваа идеја мора да се занимава со прашањето за еднаквоста и треба да ги оспособи поединците да делуваат против сите форми на дискриминација.⁶

Разновидноста подразбира движење од идејата за толеранција до основното почитување и ценење на разликите. Тоа е во средиштето на идејата на плурализмот и мултикултурализмот, а како таква е камен темелник на ОДГ. Според тоа, ОДГ мора понатаму да вклучи можности за истражување на перцепциите и да се справува со предрасудите и стереотипите. Исто така, треба да има за цел да обезбеди почитување и прифаќање на разликите во рамките на локалните, националните, регионалните и интернационалните заедници.⁷

На многу начини, солидарноста може да се гледа како капацитет на поединците да се движат зад некој нивен простор, како и да препознаат и да имаат волја да делуваат во одбраната и промовирањето на правата на другите. Тоа е, исто, клучна цел на ОДГ, затоа што се бара начин да им се обезбедат знаења, вештини и вредности на поединците, кои им се потребни за целосно живеење во нивните заедници. Како што е подвлечено порано, чинот на солидарност е блиску поврзан со идејата за делување. Како и да е, солидарноста е малку и менталитет, а малку и збир на однесувања.⁸

Предрасудата е суд, кој ние го создаваме за некој човек или луѓе, без вистински да ги познаваме. По карактер, предрасудите можат да бидат негативни или позитивни. Тие се научени, како дел од нашиот процес на социјализација и многу е тешко да се модифицираат или да се искоренат. Поради тоа, многу е важно ние да бидеме свесни за нивното постоење.

Дискриминацијата може да биде практикувана на директен или индиректен начин. Директната дискриминација се карактеризира преку намерата за дискриминирање на еден човек или група, како што е примерот со едно биро за вработување кое одбива да вработи Ром или пак градежна компанија која не

⁶ Од „Речник на термини за образование за демократско граѓанство“, Karen O’Shea, Совет на Европа, DGIV/EDU/CIT (2003) 29.

⁷ Исто

⁸ Исто

сака да продава станови на емигранти. Индиректната дискриминација се фокусира на ефектот од политиките или мерките. Тоа се случува кога очигледно неутрална одредба, критериум или практика ја става личноста или одредено малцинство во навистина неповолна состојба, во споредба со другите. Примерите може да се протегаат од минималното покачување на барањата на пожарникарите (кои можат да исклучат повеќе женски од машки кандидати), до некоја стоковна куќа која не најмува луѓе со долги здолништа, или владина канцеларија или училишна одредба која забранува влез или посета на луѓе кои носат шами на главата. Овие правила, очигледно неутрални во согласност со етничката припадност или религијата, можат непропорционално да ги стават во неповолна состојба членовите на одредени малцинства или религиозни групи, кои носат долги здолништа или шами на главата.⁹

Терминот „род“ се однесува на социјално конструираните улоги на мажите и жените, кои им се додаваат врз основа на нивниот пол. Родовите улоги, според тоа, зависат од одреден социо-економски, политички и културолошки контекст и тие се засегнати и од други фактори, вклучувајќи ги расата, етничката припадност, класата, сексуалната ориентација и возраста. Родовите улоги се научени и широко варираат во самата култура и помеѓу културите. За разлика од личниот, биолошки пол, родовите улоги можат да се менуваат.¹⁰

Економските и социјалните права, главно, се занимаваат со потребните услови за целосен развој на поединецот и обезбедување на соодветен животен стандард. Често наречени „втора генерација“ на човековите права, овие права потешко се применуваат, ако се земе предвид дека тие се зависни од расположливите ресурси. Тие ги вклучуваат правата, како што се правото на работа, право на образование, право на слободно време и право на соодветен животен стандард. Овие права меѓународно се подвлечени во Договорот за економски и социјални права, кој беше прифатен од Собранието на Обединетите нации во 1966 година.¹¹

Различни луѓе имаат различни мислења и ставови кога се доаѓа до прашањето како општеството би требало да се справува со прашањата за социјалната правда. Овие мислења и ставови можеме пошироко да ги поделиме во три категории:

– Дарвинисти, луѓе кои чувствуваат дека поединците се целосно одговорни за нивните сопствени проблеми и би требало да бидат оставени сами на себе во справувањето со нив. Тие веруваат дека на луѓето им е потребен поттик, па тие ќе се трудат повеќе. Дарвинистите се стремат да стојат настрана од арената на социјалната политика.

– Сочувствувачи, луѓе кои чувствуваат сочувство за оние кои страдаат и сакаат да сторат нешто за да им ја олеснат болката. Тие повеќе ги гледаат социјалните и економските права како цели на една посакувана политика, отколку како

⁹ Од „Речник на термини за образование за демократско граѓанство“, Karen O’Shea, Совет на Европа, DGIV/EDU/CIT (2003) 29.

¹⁰ Исто

¹¹ Исто

човекови права. Ова често се јавува како резултат во еден поддржувачки пристап кон луѓето кои искусуваат тешки социјални услови.

– Баратели на правда, луѓе кои се загрижени дека некои луѓе неправедно се третирали, пошироко како резултат од некои одлуки на владата. Тие веруваат дека мора да ги променат политичките и економските системи, така што луѓето нема да бидат принудени да живеат во сиромаштија.¹²

¹² Преземено од „Должност без граници. Човековите права и глобалната социјална правда“, Меѓународен Совет за политика на човекови права.

ТЕМА 2: Рамноправност

Дали си ти порамноправен од мене?

Наслов на часот	Цели на учењето	Задачи за ученицит	Материјали	Метод
Час 1: Разлики и сличности	<p>Учениците можат да ги објаснат рамноправноста и разликите помеѓу луѓето.</p> <p>Учениците ќе ги почитуваат и рамноправноста и разликата.</p>	<p>Учениците откриваат разлики и сличности помеѓу луѓето.</p> <p>Учениците дискутираат за некои последици, ако некој биде различен.</p>	<p>Тетратки или листови хартија и пенкала за индивидуална работа.</p> <p>Продолжената активност не е задолжителна, но на групите ќе им бидат потребни големи листови хартија и маркери, ако наставникот се одлучи за тоа.</p>	<p>Индивидуална работа и работа во мали групи.</p>
Час 2: Приказната на Весна	<p>Учениците стануваат свесни за предрасудите и дискриминацијата во општеството.</p> <p>Учениците се способни да го сфатат гледиштето на жртвите на дискриминацијата.</p>	<p>Учениците дискутираат случај на дискриминација и го споредуваат со ситуацијата во нивната земја.</p>	<p>Незадолжително, копија од материјалот за учениците 2.1.</p>	<p>Групна работа базирана на текст.</p>
Час 3: Рамноправност	<p>Учениците се способни да реагираат во</p>	<p>Учениците размислуваат како тие, а и</p>	<p>Копија од една приказна од</p>	<p>Работа во мали групи.</p>

пomeѓу мажите и жените	ситуации на дискриминација.	општеството во целина, ги третираат жените.	материјалот за учениците 2.2 за секоја група од четири или пет ученици.	
Час 4: Социјална правда	Учениците стануваат свесни за дискриминаци- јата поврзана со родот во општеството.	Учениците ги дискутираат прашањата за дистрибутив- ната правда. Учениците повторно размислуваат за целата тема.	Копии од материјалот за учениците 2.3. поделен на делови за секој пар ученици (незадолжи- телно).	Работа во парови, критичко мислење.

Час 1

Разлики и сличности

Дали сум јас рамноправен? Дали сум јас различен?

Цел на учењето	Учениците можат да ги објаснат рамноправноста и разликите помеѓу луѓето. Учениците ќе ги почитуваат и рамноправноста и разликата.
Задачи за учениците	Учениците откриваат разлики и сличности помеѓу луѓето. Учениците дискутираат за некои последици, ако некој биде различен.
Материјали	Тетратки или листови хартија и пенкала за индивидуална работа. Продолжената активност не е задолжителна, но на групите ќе им бидат потребни големи листови хартија и маркери, ако наставникот се одлучи за тоа.
Метод	Индивидуална работа и работа во мали групи. Пленарна дискусија.

Часот

Учениците формираат групи од по четири или пет. На секоја група ѝ е потребен лист хартија и пенкало.

Наставникот објаснува дека тој/таа ќе им постави бројни прашања на кои учениците мора да одговорат со „да“ или „не“. Во подготовка на тоа, учениците се замолуваат хоризонтално да ги напишат буквите од А до Њ, по азбучен ред, оставајќи доволен простор помеѓу нив. Наставникот може да го направи истото на таблата.

Пример

Прашања: А Б В Г Д Ѓ

Одговори: 1 0 1 0 1

Потоа, наставникот поставува серија на прашања (од А до Њ) од листата А, а учениците ги запишуваат индивидуално нивните одговори, во форма 1 („да“) или 0 („не“). Наставникот им кажува на учениците дека дури и да се двоумат за некој од нивните одговори, од нив се очекува да го запишат одговорот за кој мислат дека е најточен.

Листа А	Листа Б
А. Дали си жена?	А. Дали постојано се чувствуваш среќен/на?
Б. Дали имаш посетено повеќе од една странска земја?	Б. Дали имаш нокти на твоите прсти?
В. Дали ти се допаѓа да учествуваш во некој спорт?	В. Дали си способен/на да размислуваш малку повеќе?
Г. Дали свириш на музички инструмент?	Г. Дали те роди мајка ти?
Д. Дали имаш кафеави очи?	Д. Можеш ли да леташ без да користиш опрема (како што може птицата)?
Ѓ. Дали твоите баба и дедо се сеуште живи?	Ѓ. Можеш ли да живееш без да пиеш нешто?
Е. Дали носиш наочари?	Е. Дали дишеш?
Ж. Дали ти се допаѓа да бидеш надвор во селска средина?	Ж. Дали постојано живееш под вода?
З. Дали си ти повеќе тивка личност?	З. Дали имаш некакви чувства?
С. Дали си висок/а (повеќе од просечното?)	С. Дали твојата крв е зелена?
	И. Дали некогаш имаш паднато?

И. Дали си вообичаено тажна личност (повеќе од просечното?)	Ј. Можеш ли да гледаш низ сидови?
Ј. Дали лесно настинуваш?	К. Можеш ли да комуницираш со другите?
К. Дали сакаш патувања?	Л. Дали ти се допаѓа убаво време?
Л. Дали ти се допаѓа одењето на фризер?	Љ. Дали повеќе сакаш да не запознаваш луѓе?
Љ. Дали ти се допаѓа работата на компјутери?	М. Дали имаш јазик?
М. Дали се плашиш од височини?	Н. Можеш ли да одиш врз вода (како што можат некои инсекти)?
Н. Дали повеќе ти се допаѓа кафеаво отколку сино?	Њ. Дали понекогаш се чувствуваш уморно?
Њ. Дали сакаш цртање/сликање?	

Наставникот повикува по еден претставник од секоја група да ги запише нивните одговори од листата А на таблата. Потоа, наставникот ги замолува учениците да погледнат во дадените одговори и накратко да ги споредат со сопствените одговори. Дали тие гледаат разлики помеѓу одговорите? Можат ли тие да сумираат некои од разликите помеѓу нив?

Потоа, наставникот ги замолува учениците да одговорат на наредната серија прашања, овој пат земени од листата Б. Повторно, по еден претставник од секоја група ги запишува нивните одговори на таблата, под буквите од азбуката.

Зошто, овој пат, речиси и нема разлика помеѓу групите? Наставникот потоа ги замолува учениците, ако можат, да додадат повеќе работи кои им се заеднички на повеќето од нив.

За продолжената активност, наставникот ѝ дава на секоја група голем лист хартија и маркер. Нивна задача е следново:

1. Најди три примери, секој со ситуации, каде што е пријатно да се биде сличен со другите луѓе. Наведи ги причините зошто мислиш дека е пријатно да се биде сличен.
2. Најди три примери, секој со ситуации, каде што е пријатно да се биде различен од другите луѓе. Наведи ги причините зошто мислиш дека е пријатно да се биде различен.

Ако е потребно, наставникот покажува како мисловната рамка дава структура на резултатите на учениците.

Ситуации каде што е пријатно да се биде сличен	Зошто?
а)	а)
б)	б)
в)	в)

Ситуации каде што е пријатно да се биде различен	Зошто?
а)	а)
б)	б)
в)	в)

Потоа, наставникот ги замолува групите да најдат по три примери на ситуации, во кои не е пријатно да се биде различен од другите. И повторно, тие треба да дадат причини зошто мислат дека ова би можело да биде случај. Каков вид на чувства создава тоа?

Ситуации каде што е непријатно да се биде различен	Зошто?
а)	а)
б)	б)
в)	в)

Потоа, наставникот ги прашува учениците кои групи на „различни“ луѓе понекогаш се лошо третирани и од кого.

Групи на луѓе кои понекогаш се лошо третирани	Од кого?
а)	а)
б)	б)
в)	в)

Наставникот ја замолува секоја група да ги презентира нивните одговори. Одделението понатаму ќе истражува кои права можат да бидат прекршени во

презентираните случаи. За таа цел, на групите им се дава копија од материјалот за учениците 5.2: Листа на човекови права.

Час 2**Приказната на Весна**

Како би реагирале, ако ова требаше нам да ни се случи?

Цел на учењето	Учениците стануваат свесни за предрасудите и дискриминацијата во општеството. Учениците се способни да го сфатат гледиштето на жртвите на дискриминацијата. Учениците се способни да реагираат во ситуации на дискриминација.
Задачи за учениците	Учениците дискутираат случај на дискриминација и го споредуваат со ситуацијата во нивната земја.
Материјали	Копии од материјалот за учениците 2.1. (со прашања) за секој ученик.
Метод	Групна работа базирана на текст.

Концептуално учење

Дискриминацијата е распространета форма на однесување во општеството. Во дискриминацијата не е вклучена само власта, туку и многу други тела и поединци, исто така. Со започнувањето на една вистинска приказна за дискриминацијата, часот им дава можност на учениците да го искажат нивното однесување.

Часот

Наставникот може или да ја прочита гласно копијата од материјалот за учениците 2.1 или да им даде по една копија на учениците и тие сами да си прочитаат.

Приказната на Весна

Весна, една Ромка, кажува што ѝ се случило нејзе:

„Видов оглас за работа, за работно место асистент за продажба, на излогот од една продавница за облека. Ним им требаше некој помеѓу 18 и 23 години. Јас имам 19, па влегов и ја прашав менаџерката во врска со работата. Таа ми рече да се вратам за два дена, бидејќи сеуште не аплицирале доволно луѓе.

Се вратив два пати и секогаш ми беше кажувана истата работа. Приближно една недела подоцна, отидов повторно во продавницата. Огласот за работа сеуште беше на излогот. Менаџерката беше премногу зафатена да ме прими, но ми беше кажано дека празното работно место е пополнето.

Откако заминав од продавницата, јас бев многу вознемирена така што замолив една пријателка, која не е Ромка, да оди и да праша за работата. Кога таа излезе надвор, рече дека ја замолиле да отиде на интервју во понеделник.“

Откако сите ученици ќе ја слушнат или прочитаат приказната, наставникот ги дели учениците на групи од четири или пет и ги замолува да дискутираат за следните прашања (материјалот ги вклучува и овие прашања; ако наставникот усно ја презентира приказната, тој/таа би требало да ги запише прашањата на таблата или на флип чарт):

1. Како би се чувствувал/а ако ти се случеше тебе тоа што ѝ се случи на Весна? Како би реагирал/а ако твојот пријател/ка ти кажеше дека е повикан/а на интервју?
2. Што мислиш, зошто менаџерката на продавницата се однесуваше на овој начин? Дали ова го сметаш за форма на дискриминација? Зошто (или зошто не)?
3. Што би можела Весна да стори за тоа? Дали мислиш дека таа би можела да ја промени ситуацијата? Што би направиле другите луѓе да се на нејзино место?
4. Дали очекуваш законот да стори нешто за ваква ситуација? Што би требало да вели законот?

5. Дали би можело ова истото да се случи и во твојата земја? Ако може, кои групи би биле засегнати?

Наставникот ги прашува групите за нивните почетни одговори на прашањата. Ова може да се направи со прашување на секоја група по едно прашање или прашување на групите за кратки одговори на повеќе од едно прашање.

Потоа, наставникот им кажува на учениците дека приказната на Весна, всушност, се случила пред повеќе од една деценија, а подоцна, кога била запрашана за причината за нејзиното однесување, менаџерката на продавницата рекла:

Одговорот на менаџерката

„Јас почувствував дека на Весна ќе ѝ биде тешко да работи овде, поради далечината, поради која ќе требаше да патува до работа секој ден. Тоа би било патување од осум километри со два автобуса. Водењето на продавницата би станало тешко, ако персоналот секогаш доцни. Јас повеќе би сакала да вработам некого од оваа област. Лицето кому му ја дадов работата изгледа сосема во ред.“

Наставникот им кажува на учениците дека Европската конвенција за човекови права (член 14) го констатира следното: „Уживањето на правата и слободите, четвртата група во оваа конвенција, ќе се обезбеди без дискриминација по секоја основа, како што е пол, раса, боја, јазик, религија, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, здружување со националните малцинства, имот, раѓање или друг статус“; а член 2, од Универзалната декларација за човекови права, вели: „Секому се дадени сите права и слободи, четвртата група во оваа декларација, без разлика на секаков вид, како што е раса, боја, пол, јазик, религија, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, имот, раѓање или друг статус.“

Наставникот, потоа, ги прашува учениците што значат овие текстови во врска со ситуацијата на Весна. За крај на часот, наставникот им кажува на учениците како заврши приказната на Весна во реалноста.

Заклучок за приказната на Весна

„Весна го изложи нејзиниот случај до специјален европски суд, кој го применува законот за дискриминација. Судот се согласил дека таа била дискриминирана. Неколку други луѓе, кои живееле подалеку од продавницата, биле испрашувани. Девојката, која ја добила работата, имала само 16 години, бела девојка и живеела на иста далечина од продавницата, како и Весна. Продавницата морала да ѝ даде пари на Весна за повреда на нејзините чувства.“

Како следна активност, наставикот ги замолува учениците да напишат писмо до менаџерката на продавницата или до градоначалникот на градот. Тој/таа им помага да напишат и писмо од личен аспект и од аспект на Европскиот суд за човекови права. Важно е дека целото одделение би требало да ги види овие писма, па и дискусијата би можело да се одвива надвор од редовните училишни часови.

Час 3**Рамноправност помеѓу мажите и жените****Како би требало да ги третираме мажите и жените?**

Цел на учењето	Учениците стануваат свесни за дискриминацијата поврзана со родот во општеството. Учениците се способни да го сфатат гледиштето на жртвите на дискриминацијата поврзана со родот. Учениците се способни да реагираат во ситуации на дискриминација.
Задачи за учениците	Учениците размислуваат како тие, а и општеството во целина, ги третираат жените во нивната земја.
Материјали	Копија од една приказна од материјалот за учениците 2.2 за секоја група. Голем лист хартија и маркер за секоја група.
Метод	Мали групи, дискусија и презентации.

Информации за темата

Ќе треба да се помине уште долг пат пред мажите и жените да бидат третирали како рамноправни човечки суштества според законот и во секојдневниот живот. Различните ситуации во семејството, на училиште и на работа нудат можности да се подигне нивото на емпатија кај поединецот за овие прашања, како и неговиот увид за справување со нив. Овој час е, исто така, и покана за промена на некои практики во одделението или во училиштето.

Часот

Одделението е поделено во групи од по четири или пет ученици. На секоја група ѝ се дава по една, од трите приказни дадени во материјалот за учениците 2.2. Откако учениците ќе завршат со читањето, тие ќе бидат поканети да дискутираат на прашањата дадени со секоја приказна.

Потоа, наставникот води кратка последователна дискусија за секоја приказна, замолувајќи го презентерот од секоја група да даде кратко резиме на нивната приказна и да ги презентира резултатите од дискусијата на групата.

Откако ова ќе биде направено, наставникот ги замолува учениците внимателно да ја прочитаат табелата и текстот на таблата и потоа, да дадат по два примера за разликите во полот и уште два примера за разликите во родот, со цел да се осигура дека сите ученици ги разбрале дадените дефиниции.

Пол	Род
Биолошки определен	Социјално дефиниран
Статичен, не може да се менува	Динамичен, можност за промена
<i>„Полот се однесува на природните определувачки варијабли, кои се базираат врз биолошките карактеристики да се биде жена или маж.“</i>	<i>„Родот е концепт кој се однесува на социјалните разлики, спротивно од биолошките, помеѓу мажите и жените. Тие разлики се научени, променливи во текот на времето и може пошироко да варираат, во зависност од историските, културолошките, традиционалните, географските, религиозните, социјалните и економските фактори.“</i>

На учениците им се дава голем лист хартија и маркер. Сега тие дискутираат во врска со тоа, дали тие мислат дека нивното училиште ја промовира родовата рамноправност или не. Ако тие се согласат дека ја промовира, тие треба да презентираат пет примери кои го поддржуваат мислењето на нивните групи. Ако одговорот е „не“, како и да е, тие треба да набројат пет работи, кои би можеле да се направат, за да се промовира родовата рамноправност во нивното училиште.

Секоја група се замолува да ги презентира нивните заклучоци.

Ако наставникот посака да ја прошири оваа активност во проектна работа, тој/таа треба да ги покани учениците да одберат една или две идеи и да направат план за примена на тие идеи во училиштето. Планот треба да ја вклучи главната цел, различните чекори кои треба да бидат преземени, одговорните луѓе и временскиот план.

Пример за план

Главна цел:		
Што треба да биде направено?	Кој ќе го направи тоа?	Кога треба тоа да биде готово?

Час 4

Социјална правда

Како би требало да ја совладаме нерамноправноста?

Цел на учењето	Учениците стануваат свесни за проблемите поврзани со социјалната правда.
Задачи за учениците	Учениците ги дискутираат прашањата за дистрибутивната правда. Учениците повторно размислуваат за целата тема.
Материјали	(незадолжително) Копии од материјалот за учениците 2.3. и прашањата.
Метод	Дискусија базирана на текст, работа во парови, критичко мислење.

Информации за темата

Во нашето општество, не постои консензус за тоа што вусшност значи социјалната правда. Приказната, употребена на овој час, има за цел да им помогне на учениците да се насочат кон основните принципи, во кои социјалната правда би требало да биде вкоренета, додека, во исто време, ја покажува и комплексноста на прашањето.

Часот

Наставникот им објаснува на учениците дека тој/таа ќе им даде приказна во четири делови и дека по читањето на секој дел ќе има дискусија. По избор, наставникот би можел гласно да ја прочита приказната.

Наставникот, потоа, го дели одделението во парови и на секој пар му го дава првиот дел од материјалот за учениците 2.3. Наставникот може да го прочита гласно, да замоли некој од учениците да го прочита или пак учениците можат да го прочитаат во себе.

Копија за наставникот: прв дел

„ Измина повеќе од еден час помеѓу првиот аларм и тонењето на бродот „Кралицата Меди“. Според тоа, патниците можеа малку да се организираат пред да се качат на бродовите за спасување. Силното невреме го предзвика судрувањето на бродот во еден танкер, кое резултираше со бродолом.

Со половина ден подоцна, некои од бродовите за спасување пристигнаа на копно на еден карпест остров. Тој имаше јајцевидна форма, беше долг околу 1,5 километри, половина од тоа беше широк и делумно покриен со густа шума. Не постоеше ниту еден друг остров во близина. Овој сончев остров не беше населен, освен семејството (Ричалоун), кои живеат во луксузна вила на врвот од ридот и го поседуваа целиот остров.

Пред многу години, ова семејство се насели на островот, одвај одржувајќи контакт со надворешниот свет; тие само го имаа договорено месечното доставување на свежа храна, бензин и сите видови производи кои им беа потребни. Нивниот живот беше добро организиран: тие сами произведуваа струја, можеа да си дозволат да купат доволно храна и пијалоци и го имаа целиот модерен комфор кој го посакуваа. Во минатото, сопственикот бил многу успешен бизнисмен. По конфликтот со властите во врска со даноците, тој се разочарал од животот и решил, од тој момент па натаму, да избегнува секаков контакт со надворешниот свет.

Сопственикот на вилата ги набљудуваше бродовите за спасување кои пристигнуваа на неговиот убав остров и ги симнуваа луѓето спасени од бродоломот.“

Потоа, наставникот го објаснува првото прашање за кое учениците треба да размислуваат, а тоа е, дали, според нивното мислење, сопственикот на островот е морално обврзан да им дозволи на овие луѓе да престојуваат на неговиот остров. Со цел да им помогне на учениците да стигнат до заклучокот, наставникот ќе прочита неколку изјави (дадени подолу) и секој пар треба да одлучи со која/и изјава/и се согласува и зошто. Учениците дискутираат во парови и ги запишуваат нивните одговори.

А. Сопственикот може да не даде дозвола луѓето, спасени од бродоломот, да останат на неговиот остров.

Б. Сопственикот може да не даде дозвола луѓето, спасени од бродоломот, да останат на неговиот остров сè додека тој им ја обезбедува потребната храна и пијалоци.

В. Сопственикот може да не даде дозвола за сите оние луѓе кои не можат да платат (со пари, накит или преку работа) да останат на неговиот остров.

Г. Сопственикот треба да им дозволи на луѓето да останат на неговиот остров колку што е потребно. Луѓето спасени од бродоломот имаат морална обврска да ја почитуваат приватноста на сопственикот и сè што му припаѓа.

Д. Сопственикот треба да им дозволи на луѓето, спасени од бродоломот, безусловен пристап на островот и треба да ги смета за ко-сопственици.

Наставникот може да добие повратна информација од одделението, на пример, со поставување на прашања, како што е: „Колкумина од вас ја избраа изјавата А?“; „Колкумина од вас ја избраа изјавата Б“; „Зошто?“

Потоа наставникот го дистрибуира вториот дел од приказната.

Копија за наставникот: втор дел

„Сопственикот на островот реши да им дозволи на луѓето, спасени од бродоломот, да останат некое време. Тој очекуваше тие да платат за услугите и храната од неговите резерви. Сè додека имаше останата храна од бродот, тој одбиваше да им продаде нешто.

Имаше 13 спасени луѓе од бродоломот. Тие беа Виктор, неговата бремена жена Џозефа и нивните две деца (3 и 7 години стари). Абрамович, 64, беше богат трговец со накит. Тој беше најстариот член во групата и немаше ниту роднини, ниту пријатели. Тој носеше со себе збирка од златни прстени, дијаманти и други скапоцени камења. Џон, Кејт, Лео и Алфред беа четворица млади пријатели, кои беа силни, здрави и многу вешти. Тие живееле заедно во една куќа, при една алтернативна заедница и тие самите ја обновиле куќата во која живееле.

Марија, адвокат, која работеше со половина работно време на универзитет, можеше да оди многу бавно што се должеше на проблемите со нејзината лева нога и колкот (резултат од една несреќа). Таа беше придружувана од Макс, нејзиниот асистент на универзитетот и тие патуваа во САД, со цел да одржат предавање на една конференција и да дискутираат за издавањето на една книга со издавачот. И двајцата беа експерти по кривично право, но не беа вешти со нивните раце. Последни, но не и помалку важни, беа Марко и неговата девојка Вики, и двајцата членови на бродскиот персонал, кои, во последниот момент, зеаа онолку колку што можеа да носат од бродскиот магацин: конзерви со храна, бисквити, масло и неколку садови за готвење. Сите луѓе, спасени од бродоломот, носеа малку пари со себе, но наредникот на палубата, Марко, носеше голема сума, која ја имаше украдено од еден апартамент во последното пристаниште каде што влегоа.

На островот, на страната од ридот, имаше мала, стара колиба речиси блиску до морето. Имаше само една соба која можеше да послужи како примитивно засолниште за двајца или тројца луѓе.“

Потоа, наставникот објаснува дека секој пар треба да одлучи на кого, според нивното мислење, треба да му се дозволи да го користи засолништето. Наставникот ги чита следните изјави и ги замолува учениците да дискутираат во парови со која/и изјава/и се согласуваат, зошто и дали тие имаат некое друго решение:

А. Бремената жена и децата.

Б. Четворицата млади пријатели, кои се единствено способни да го реновираат засолништето.

В. Трговецот со накит кој ќе плати за тоа (со што ќе им дозволи на другите да купат храна).

Г. Наредникот на палубата и неговата девојка, кои можат да ја споделат нивната храна со останатите луѓе.

Е. Адвокатот, која може да делува како посредник и да ги смирува кавгите помеѓу луѓето, спасени од бродоломот..

По известувањето, се дели и наредниот дел од приказната.

Копија за наставникот: трет дел

„Луѓето, спасени од бродоломот, исто така, требаше да решат што да прават со резервите од храна, кои ги зеде наредникот на палубата со себе и кој немаше намера да ги дели со другите. Всушност, споделувањето значеше намалување на можностите за опстанок за него и за неговата девојка.“

Сега, паровите се замолуваат да размислат кој треба да ја прими храната од бродските залихи. Наставникот повторно ги чита изјавите и ги замолува паровите да дискутираат и да одлучат со која/и изјава/и се согласуваат, зошто и дали тие гледаат друго решение.

А. На наредникот на палубата треба да му се дозволи да ја зачува храната за себе и за неговата девојка.

Б. Храната на располагање треба подеднакво да се подели помеѓу сите луѓе, спасени од бродоломот.

В. Храната на располагање може да биде купена од оној кој ќе понуди највисока цена (со пари, стоки или услуги).

По известувањето, се дели и последниот дел од приказната.

Копија за наставникот: четврт дел

Во парови, учениците дискутираат кој би требало да го замоли сопственикот за храна и како би требало тоа да биде сторено.

„Луѓето, спасени од бродоломот, решија дека храната треба да биде поделена, без никаква компензација. Тие го принудија Марко да ги предаде неговите прехранбени продукти, повикувајќи се на неговото чувство на морална одговорност. Речиси по една недела, храна немаше повеќе и единственото решение беше обидот да се добие малку храна од сопственикот на вилата.“

Потоа, наставникот ги чита следните изјави и прашува со која/и од изјавите тие се согласуваат, зошто и дали тие гледаат друго решение.

А. Секоја личност индивидуално треба да преговара за условите за трговија со сопственикот (плаќање со пари, накит или труд). Во овој случај, семејството со деца и адвокатот и нејзиниот асистент, посебно ќе имаат проблеми.

Б. Сите ресурси кои се на располагање (накит, пари) би требало да се поделат помеѓу сите луѓе, без оглед на вистинскиот сопственик. Храната, купена на овој начин, би требало подеднакво да се подели. Дополнителна храна, потоа, може да се купува индивидуално, во замена за труд.

В. Исто како и под Б, но од сите се очекува да работат онолку колку што можат и да ја делат храната, која тој/таа ќе ја заработи на овој начин.

Г. На трговецот со накит му е дозволено да купи сè што сопственикот е подготвен да продаде и да им „помогне“ на останатите со пакетите со храна.

По известувањето, наставникот може да ја води дискусијата во одделението, со цел да им помогне на учениците, да ја применат приказната во реалниот свет:

Дали препознаваш слични ситуации во нашето општество?

А. ... во твоето соседство или семејство?

Б. ... во твојата земја?

В. ... во глобален размер?

Кои се загрижувачки актуелни ситуации (распределбата на храна, вода, домување и сл.) кои ги знаеш, а те погодуваат поради неправедноста?

А. ... во твоето соседство или семејство?

Б. ... во твојата земја?

В. ... во глобален размер?

Зошто?

На крајот од овој час, мора да има дискусија за основниот концепт на оваа наставна тема. Наставникот може да реши дали ќе додаде уште еден час. За да започне, наставникот дава кратко предавање, употребувајќи ги основните информации за рамноправноста и разновидноста од оваа тема. Тој/таа дури може да подготват и материјал со различни дефиниции. Учениците, потоа, ќе се искажуваат за четирите часови во мали групи: „За што дискутирале?“; „Што научиле?“; „За кои нови прашања станале свесни?“ Тие ќе се произнесат со предлози како да реагираат при ситуации на нерамноправност во нивните животи.

Материјал за учениците 2.1.

Приказната на Весна

Весна, една Ромка, кажува што ѝ се случило нејзе:

„Видов оглас за работа, за работно место асистент за продажба, на излогот од една продавница за облека. Ним им требаше некој помеѓу 18 и 23 години. Јас имам 19, па влегов и ја прашав менаџерката во врска со работата. Таа ми рече да се вратам за два дена, бидејќи сеуште не аплицирале доволно луѓе.

Се вратив два пати и секогаш ми беше кажувана истата работа. Приближно една недела подоцна, отидов повторно во продавницата. Огласот за работа сеуште беше на излогот. Менаџерката беше премногу зафатена да ме прими, но ми беше кажано дека празното работно место е пополнето.

Откако заминав од продавницата, јас бев многу вознемирена така што замолив една пријателка, која не е Ромка, да оди и да праша за работата. Кога таа излезе надвор, рече дека ја замолиле да отиде на интервју во понеделник.“

Прашања

1. Како би се чувствувал/а ако ти се случеше тебе тоа што ѝ се случи на Весна? Како би реагирал/а ако твојот пријател/ка ти кажеше дека е повикан/а на интервју?
2. Што мислиш, зошто менаџерката на продавницата се однесуваше на овој начин? Дали ова го сметаш за форма на дискриминација? Зошто (или зошто не)?
3. Што би можела Весна да стори за тоа? Дали мислиш дека таа би можела да ја промени ситуацијата? Што би направиле другите луѓе да се на нејзино место?
4. Дали очекуваш законот да стори нешто за ваква ситуација? Што би требало да вели законот?
5. Дали би можело ова истото да се случи и во твојата земја? Ако може, кои групи би биле засегнати?

Материјал за учениците 2.2

Мажи и жени: приказната

Приказна 1

„Тоа ми се случи многу пати. По вечерата, мајка ми очекуваше нејзините деца да ги однесат сите садови во кујната, да ја исчистат масата, да ги измијат садовите, да се осигураат дека сè е ставено во кујнскиот плакар и дека кујната е уредна и чиста. Уште еднаш, моите двајца браќа, бидејќи беа постари од мене, ми рекоа дека ова нешто не е за нив и дека јас тоа морам да го направам, само затоа што сум девојче. Јас не се спротивставив овој пат, бидејќи бев многу вознемирена. Му се пожалив на татко ми, но тој ми рече дека било добро да вежбаам малку и дека тоа е добра подготовка за да станам домаќинка.“

Прашања

1. Можеш ли да замислиш ова да се случува во твоето семејство?
2. Замисли дека ти си ова девојче: што би сакал/а да им кажеш на твоите браќа? И на твојот татко?
3. Дали се согласуваш со текстот во член 1 од Универзалната декларација за човекови права? Како тој да се примени во погоре-споменатата приказна?

„Сите човечки суштества се раѓаат слободни и рамноправни по достоинство и права.“

Приказна 2

„Шест момчиња стоеја околу мене на училишното игралиште. Сите зјапаа во мене и ме задеваа. Тие рекоа: „Еј момци, дали сте сигурни дека ова е девојче? Сакате ли да провериме малку подетално?“ Потоа, еден од нив ми пристапи, со намера да ме допира. Но, во истиот момент, директорот на училиштето дојде на игралиштето и момчињата си заминаа.“

Прашања

1. Можеш ли да замислиш дека ова може да се случува во твоето или околу твоето училиште? Дај примери!
2. Замисли дека ти си ова девојче – што би сакал/а да им кажеш на овие момчиња?

3. Замисли си друго момче кое оддалеку гледа што се случува. Дали ова момче би требало да се вмеша? Зошто да/зошто не? Тогаш, како би требало да постапи?
4. Дали мислиш дека ова што се случило може да биде „сексуално вознемирување“, согласно со дефиницијата која следи?

„Сексуалното вознемирување е секое однесување кое со збор, дејство или психолошки ефект од сексуална природа, со намера или дејство, нанесува повреда на дигнитетот на личноста или создава заплашување, одбивност или понижување, заканување или слични ситуации и кое е мотивирано од припадноста на друг пол или различна сексуална ориентација и кое на жртвата му прикажува несоодветно физичко, вербално, сугерирачко или друго однесување.“

Приказна 3

„ Како млад инженер, јас конкурирав на работното место за технички менаџер за одржување во една фабрика за градежни материјали. Бев поканета да учествувам во опитите, техничките и психолошките тестови заедно со уште 24 други луѓе, сите мажи, освен мене. По оваа фаза, беа избрани пет луѓе за интервју со генералниот директор. Бидејќи по тестовите, јас бев рангирана трета, не бев меѓу нив (ја добив оваа информација, на доверлива основа, од еден мој пријател кој работи во административната канцеларија за персоналот). Не спомнувајќи ја оваа информација, се обидов да му се јавам на генералниот директор. Кога договорив разговор со него, прашав дали имаа предвид дека сум женско. Тој одрече, но рече дека мора да признае дека жените често забременуваат по неколку години, а тоа за некои работни места создава проблеми во континуитетот. Исто така, тој рече, посебно за оваа работа, дека би било тешко за жена, бидејќи сите работници во техничкиот тим беа мажи и тие би се однесувале грубо. Јас требаше да се сметам себеси среќна што не бев избрана.“

Прашања

1. Можеш ли да замислиш ова да се случува во некоја компанија во твојот регион?
2. Замисли дека ти си оваа жена: што би сакал/а да му кажеш на генералниот директор?
3. Дали мислиш дека генералниот директор делува против законот во твојата земја? Ако да, како би можел/а да го докажеш ова?

„Сите форми на дискриминација на ниво на родот во процесот на вработување, огласите за слободни работни места, процедурите за избирање, вработувањето и отпуштањето се спротивни на законските одредби.“

Материјал за учениците 2.3.

Бродоломот

Прв дел

„Измина повеќе од еден час помеѓу првиот аларм и тонењето на бродот „Кралицата Меди“. Според тоа, патниците можеа малку да се организираат пред да се качат на бродовите за спасување. Силното невреме го предзвика судрувањето на бродот во еден танкер, кое резултираше со бродолом.

По половина ден подоцна, некои од бродовите за спасување пристигнаа на копно на еден карпест остров. Тој имаше јајцевидна форма, беше долг околу 1,5 километри, половина од тоа беше широк и делумно покриен со густа шума. Не постоеше ниту еден друг остров во близина. Овој сончев остров не беше населен, освен семејството Ричалон, кои живеат во луксузна вила на врвот од ридот и го поседуваа целиот остров.

Пред многу години, ова семејство се насели на островот, двај одржувајќи контакт со надворешниот свет; тие само го имаа договорено месечното доставување на свежа храна, бензин и сите видови производи кои им беа потребни. Нивниот живот беше добро организиран: тие сами произведуваа струја, можеа да си дозволат да купат доволно храна и пијалоци и го имаа целиот модерен комфор кој го посакуваа. Во минатото, сопственикот бил многу успешен бизнисмен. По конфликтот со властите во врска со даноците, тој се разочарал од животот и решил, од тој момент па натаму, да избегнува секаков контакт со надворешниот свет.

Сопственикот на вилата ги набљудуваше бродовите за спасување кои пристигнуваа на неговиот убав остров и ги симнуваа луѓето спасени од бродоломот.“

Втор дел

„Сопственикот на островот реши да им дозволи на луѓето, спасени од бродоломот, да останат некое време. Тој очекуваше тие да платат за услугите и храната од неговите резерви. Сè додека имаше останата храна од бродот, тој одбиваше да им продаде нешто.

Имаше 13 луѓе спасени од бродоломот. Тие беа Виктор, неговата бремена жена Џозефа и нивните две деца (3 и 7 години стари). Абрамович, 64, беше богат трговец со накит. Тој беше најстариот член во групата и немаше ниту роднини, ниту пријатели. Тој носеше со себе збирка од златни прстени, дијаманти и други скапоцени камења. Џон, Кејт, Лео и Алфред беа четворица млади пријатели, кои

беа силни, здрави и многу вешти. Тие живееле заедно во една куќа, при една алтернативна заедница и тие самите ја обновиле куќата во која живееле.

Марија, адвокат, која работеше со половина работно време на универзитет, можеше да оди многу бавно што се должеше на проблемите со нејзината лева нога и колкот (резултат од една несреќа). Таа беше придружувана од Макс, нејзиниот асистент на универзитетот и тие патуваа во САД, со цел да одржат предавање на една конференција и да дискутираат за издавањето на една книга со издавачот. И двајцата беа експерти по кривично право, но не беа вешти со нивните раце. Последни, но не и помалку важни, беа Марко и неговата девојка Вики, и двајцата членови на бродскиот персонал, кои, во последниот момент, зеа онолку колку што можеа да носат од бродскиот магацин: конзерви со храна, бисквити, масло и неколку садови за готвење. Сите луѓе спасени од бродоломот носеа малку пари со себе, но наредникот на палубата, Марко, носеше голема сума, која ја имаше украдено од еден апартман во последното пристаниште каде што влегоа.

На островот, на страната од ридот, имаше мала, стара колиба речиси блиску до морето. Имаше само една соба која можеше да послужи како примитивно засолниште за двајца или три луѓе.“

Трет дел

„Луѓето, спасени од бродоломот, исто така, требаше да решат што да прават со резервите од храна, кои ги зеа наредникот на палубата со себе и кој немаше намера да ги дели со другите. Всушност, споделувањето значеше намалување на можностите за опстанок за него и за неговата девојка.“

Четврт дел

„Луѓето, спасени од бродоломот, решија дека храната треба да биде поделена, без никаква компензација. Тие го принудија Марко да ги предаде неговите прехранбени продукти, повикувајќи се на неговото чувство на морална одговорност. Речиси по една недела, храна немаше повеќе и единственото решение беше обидот да се добие малку храна од сопственикот на вилата.“

ТЕМА 3

Разновидност и плурализам

Како луѓето би можеле да живеат заедно во мир?

3.1. Како луѓето можат да живеат заедно?

Како образованието може да помогне во развивањето на толеранцијата и разбирањето?

3.2. Зошто луѓето не се согласуваат?

Врз што се засновани разликите?

3.3. На кои начини луѓето се различни?

Колку се различни потребите на луѓето?

3.4. Зошто се важни човековите права?

Зошто ни е потребна легислатива за човековите права за заштита на ранливите групи?

ТЕМА 3: Разновидност и плурализам

Како луѓето би можеле да живеат заедно во мир?

Оваа тема се фокусира на три клучни концепти: разновидност, плурализам и демократија. Таа ги истражува некои од врските помеѓу нив за да ги поддржи учениците во развивањето на ставови и вештини, кои им се потребни, да учествуваат во едно плуралистичко, демократски управувано општество.

Плурализмот се однесува на основниот квалитет на модерните општества, каде што е прифатен широк ранг (но не ги вклучува сите) на религиозни и политички убедувања – разновидност - и каде што идеалните општества, замислени од различни политички партии, можат да бидат спротивни едни со други. На пример, граѓаните кои припаѓаат на радикалните социјалистички партии се стремат да создадат општество кое ќе биде комплетно оттуѓено за граѓаните на десното крило - капиталистичко убедување. Во плуралистичките општества, општото влијание на многу традиции и вредности, вклучувајќи го и религиозното верување, е во опаѓање. Поединците можат, и мораат, да работат за самите себе, за вредностите до кои се држат и за тоа како тие посакуваат да го живеат својот живот. Плуралистичките општества, поради тоа, поставуваат предизвик: поединците можат да уживаат во поголем степен на лична слобода, од кога и да е порано, но од друга страна, тие мораат да работат напорно за да постигнат договор или компромис, без кој, ниту една заедница не може да преживее. Ова го покренува прашањето кој политички систем може да ја обезбеди најдобрата рамка за организирање на донесувањето одлуки во едно отворено, плуралистичко општество.

Во еден авторитарен систем – еднoпартиско владеење, теократија, дури и диктатура – овој проблем е решен со давање на моќта на еден играч (на пример, партија или лидер) да реши во корист на сите други. Ова решение го пресретнува предизвикот на плурализмот со избегнување – со жртвување на слободата на поединците. Потенцијалот за конфликт во плуралистичките општества е потиснат, но цената која треба да се плати е многу висока: многу проблеми не се соодветно и праведно решени, кога тие повеќе не можат да бидат јасно артикулирани.

Во демократијата, граѓаните, во основа, се согласуваат со збирот на принципи, правила на процедури и правата кои им дозволуваат да не се согласуваат за многу прашања, но кои исто така, нудат алатки за да ги оспособат за постигнување на согласност преку ненасилни средства. Гледано на овој начин, демократијата го поддржува мирот во плуралистичките општества преку цивилизиран конфликт, а не со негово потиснување. Заедничкиот интерес е нешто, за кое би требало да се работи заеднички и да се постигнува, а не како претходно да биде дефиниран од која и да било партија. Несогласувањето и конфликтот се нормални и не повредуваат на никаков начин, сè додека нивниот деструктивен потенцијал се држи под контрола. Поради тоа, во демократијата, како форма на владеење, на граѓаните им се признаваат основните права, како што се слобода на совест, убедување и изразување. Кога граѓаните ги користат овие права, тие ќе создадат несогласување и конфликт и тие ќе мора да се

спогодат за решение. За да се осигураат дека тие се согласиле со правилата за тоа како да се справат со конфликтите и откако конечно ќе ги решат, граѓаните од плуралистичките демократии сметаат дека треба да влезат во социјален договор со сите останати граѓани за да останат во социјалните и политичките конвенции на тоа општество.

Таквиот социјален договор го вклучува принципот на владеење на мнозинството. За некои малцински групи, недостатокот на ова е дека нивната радикална визија можеби никогаш нема да биде остварена преку гласачката кутија. Од друга страна, ваквите општества ги гарантираат правата на политичките малцинства за да побараат легитимни политички цели, кои не се спречени од државата. Според тоа, плуралистичките демократии секогаш живеат со можноста за избирање на радикални влади, чии членови можат да бидат свртени кон ограничување на активностите на политичките противници. Затоа е важно да постои легислатива за човековите права и слободи, вградена во уставот на демократските земји.

Секоја генерација мора да го разбере овој комплексен збир на предизвици во плуралистичките општества и како тие можат да бидат среќавани во една демократска заедница. Ова го вклучува и почитувањето на напишаниот социјален договор без кој ниту една демократска заедница не може да преживее. Образованието за демократско граѓанство и Образованието за човекови права можат да ги поддржат учениците во развивањето на разбирањето, ставовите и вештините, кои им се потребни, со цел да учествуваат како граѓани.

Поучување заради разновидноста и плурализмот

Учениците кои ги следат обуките за ОДГ треба да добијат помош при сфаќањето на природата на социјалната, политичката, религиозната и расната разновидност. Ним треба да им се помогне да ја разберат комплексната природа на предизвиците кои произлегуваат од таквата разновидност. Ако се земе дека еден добар дел од предрасудите се случуваат поради недостатокот на свесност и разбирање, тогаш поголемата нетрпеливост може да биде намалена преку начини за рационално преиспитување на ставовите и развивање на емпатиско резонирање.

Поучување за разновидноста и плурализмот

Учениците, исто така, треба да искусат демократска дискусија со цел да научат како да се справат со неа. Образованието за демократско граѓанство, поради тоа, би требало да ја искористи секоја можност за да ги замоли учениците да ги изразат нивните мислења за некоја тема (колку и да изгледа безначајна) и да понудат оправдувања за овие гледишта. Во слушањето и одговарањето на гледиштата на другите ученици на истата тема, учениците нема само да ги развијат нивните аналитички и изразувачки вештини, туку тие ќе развијат основни предуслови за толеранција кон моралната и политичката разновидност. Тие ќе развијат способност да ги прифатат ситуациите на несогласување и спор и тие, исто така, ќе ја почитуваат потребата за компромис, а ќе ја разберат и разликата помеѓу праведен и неправеден компромис. Тие би требало да се

фокусираат кон прашањата и треба да ги почитуваат луѓето, без разлика на нивните гледишта и интереси.

Преку искуството од процесите на демократската дискусија, учениците, исто така, ќе научат дека отворените и праведни дебати бараат да се следат одредени основни процедури, вклучувајќи:

- сите учесници треба да бидат оспособени да учествуваат со нешто;
- учеството на секој треба да биде слушано со респект;
- учесниците треба да ги напаѓаат аргументите, а не луѓето;
- учесниците би требало да влегуваат во дебата, прифаќајќи ја можноста дека нивните гледишта би можеле да бидат модифицирани;
- спротивните дебати, каде што учесниците расправаат од затворени позиции, се помалку корисни од истражувачките дебати, каде што целта не е „да победи аргументот“, туку „подобро да се разбере проблемот“.

Ова го обележува ОДГ како предмет во кој процесите на прашување и дискусија се позначајни од објавувањето на дадени вистини. Смеслата за наставата, според тоа, е наставниците по ОДГ повеќе да развиваат вештини за поддршка на мислењето на учениците, отколку да доминираат над нив. Истражувањето сугерира дека учениците повеќе зборуваат во одделението само тогаш кога наставниците зборуваат помалку.

ТЕМА 3: Разновидност и плурализам Како луѓето би можеле да живеат заедно во мир?

Наслов на часот	Цели на учењето	Задачи за ученицит	Материјали	Метод
Час 1: Како луѓето можат да живеат заедно?	<p>Да се сфатат прашањата кои се создаваат кога заедниците со различни вредности и верувања се обидуваат да живеат заедно во мир.</p> <p>Да се сфати улогата на образованието во развивањето на разбирањето помеѓу луѓето од различни култури.</p> <p>Да се сфати дали поединците, сами по себе, можат да влијаат во општеството.</p>	<p>Учениците дискутираат за прашањата кои произлегуваат од приказната. Учениците се ангажираат за критичко мислење.</p> <p>Тие споделуваат идеи.</p> <p>Учениците играат улоги за да го истражат прашањето.</p>	Копии од материјалот за учениците 3.1.	<p>Дискусија.</p> <p>Критичко мислење.</p> <p>Претпоставување.</p> <p>Играње улоги.</p>
Час 2: Зошто луѓето не се согласуваат?	<p>Да се сфатат причините зошто луѓето имаат различни мислења за значајни прашања.</p> <p>Да се развие способност за дискутирање по спорни прашања.</p> <p>Да се сфати кои вредности се потребни за да</p>	<p>Учениците прават изјави и ги бранат нивните гледишта во рангот на прашањата.</p> <p>Учениците ги анализираат изворите на несогласувања на јавните, спорни прашања.</p> <p>Учениците ги</p>	Големи ознаки за вежбата „четири агли“.	<p>Дискусија.</p> <p>Рефлексија.</p> <p>Критичко мислење.</p> <p>Развивање правила по пат на соработка.</p>

	се поддржат демократските општества.	сфаќаат влијанијата врз нивните вредности. Учениците развиваат насоки за да го поттикнат почитувањето на плурализмот и да се осигураат дека се поддржува квалитетот на почитувањето и дијалогот за јавни прашања.		
Час 3: На кои начини луѓето се различни?	<p>Да се сфатат бариерите до рамноправноста во пошироката заедница.</p> <p>Да се идентификуваат причините зошто некои луѓе да немаат рамноправен пристап до образованието.</p> <p>Да се разберат бариерите кои постојат при остварувањето на рамноправноста во пошироката заедница.</p> <p>Да се сфати кој ја споделува одговорноста за надминување на бариерите до рамноправноста.</p>	<p>Учениците критички анализираат една хипотетичка ситуација, работејќи со клучните концепти.</p> <p>Учениците ги применуваат клучните принципи во нивните сопствени социјални ситуации.</p> <p>Учениците дискутираат за клучните прашања, произлезени од часот.</p> <p>Учениците ја претставуваат напишаната задача.</p>	Копии од приказната. Копии од материјалот за учениците 3.3.	Критичко мислење. Дискусија. Развивање на пишувани аргументи.

<p>Час 4: Зошто се важни човековите права?</p>	<p>Да се сфатат прашањата кои произлегуваат кога луѓето со различни вредности и начини на живот се обидуваат да живеат заедно. Да се сфатат причините зошто се развиени меѓународните инструменти за човекови права, посебно каде што поединците и заедниците се ранливи.</p>	<p>Учениците се ангажираат во критичка анализа и давање приоритет на ситуациите. Дискусии во врска со играњето улоги на учениците помеѓу две спротивни страни. Учениците развиваат клучни принципи, засновани врз играњето улоги и ги споредуваат со споредливите делови на Европската конвенција за човекови права. Учениците го споредуваат сценариото со реални примери за злоупотреба на човековите права во нивната земја. Учениците развиваат презентации за другите ученици за избраните елементи од Европската</p>	<p>Копии од сценариото за островот. Копии од картичките со ситуации за секоја мала група. Листа на клучните елементи на човековите права. Големи листови хартија и уметнички материјали, потребни за последната презентација.</p>	<p>Критичко мислење. Дискусија. Преговарање. Групна презентација.</p>
--	---	--	---	---

		Конвенција за човекови права		
--	--	------------------------------------	--	--

Час: 1

Како луѓето можат да живеат заедно?

Како образованието може да помогне во развивањето на толеранцијата и разбирањето?¹³

Цел на учењето	Учениците се способни за: <ul style="list-style-type: none">- Да ги сфатат прашањата кои се создаваат кога заедниците со различни вредности и верувања се обидуваат да живеат заедно во мир.- Да ја сфатат улогата на образованието во развивањето на разбирањето помеѓу луѓето од различни култури.- Да сфатат дали поединците, сами по себе, можат да влијаат врз општеството.
Задачи за учениците	Учениците дискутираат за прашањата кои произлегуваат од приказната. Учениците се ангажираат во критичко мислење. Тие споделуваат идеи. Учениците играат улоги за да го истражат прашањето.
Материјали	Копии од материјалот за учениците 3.1.
Метод	Дискусија. Критичко мислење. Претпоставување. Играње улоги.

¹³ Засновано на еден час, развиен од Фондацијата за граѓанство, Лондон

Часот

Наставникот ги претставува целите на часот и ја чита приказната „Училиштето на работ од шумата“ (материјал за учениците 3.1.) на одделението.

Наставникот ги седнува учениците во круг и ги замолува да кажат што е она што ги изненадило или им било интересно во врска со приказната и зошто. Им дава две минути во “buzz - групи” (групи од макс. 3 учесници кои интензивно дискутураат за одредено прашање или тема) да зборуваат со партнерот пред да ги споделат нивните гледишта со целата група.

Наставникот го потсетува одделението дека целта, во една дискусија „заснована на прашања“, е да се споделат идеите и да се разработуваат заедно. Не постојат точни или грешни одговори.

Потоа, наставникот ги замолува: „Ајде сите да размислиме за сите оние луѓе кои можеби би посакале да го запалат училиштето (примерите можат да бидат: некои од децата, некои од родителите, член на заедницата, како што е свештеникот). Кои мотиви тие би ги имале? Кој ќе добие, а кој ќе изгуби ако училиштето не се изгради повторно? (На пример, ако учениците не мора да одат на училиште, дали е тоа добивка или загуба за нив?)“

Ова би можело да биде направено во форма на табелата дадена подолу:

Име на страната	Добивки	Загуби
Ученици		
Родители		
Свештеник		
Целата заедница		
Други?		

Сега, наставникот ги води учениците при фокусирањето на улогата на наставникот во приказната. Како прво, едно општо прашање – „Какво е твоето гледиште за наставникот?“ – ги предизвикува учениците да придонесуваат со свои идеи. Понатаму, следни прашања би можеле да бидат:

- Дали тој беше будала, идеалист или беше храбар?
- Дали му се восхитуваш или го презираш за она што се обиде да го направи?
- Што мислиш, кои беа неговите мотиви?
- Што мислиш, од каде ги добил неговите социјални вредности?
- Што би требало тој да направи сега и зошто? (Да се обиде повторно или да се откаже?)

– Ако ти беше ученик во ова училиште, што би сакал да направи наставникот?

Потоа, наставникот им помага на учениците да ги поврзат прашањата од приказната со нивната заедница. Можните прашања вклучуваат:

– Размисли за тоа каде живееш.

– Дали мислиш дека на луѓето им се допаѓа наставникот?

– Дали е можно поединците сами да направат некаква разлика во општеството? Размисли за примери.

Другите важни прашања, произлезени од приказната, вклучуваат:

– Што мислиш, дали навистина би можело да се постигне мир помеѓу два народа преку заедничко школување на нивните деца?

– Кои се проблемите со кои се соочуваат училиштата и наставниците кога децата со различни вредности и различни религии се школуваат заедно? Како ова може да биде решено?

– Часот може да биде заокружен со играње улоги. Замисли дека пред да изгори училиштето, некои родители на децата од рамницата дојдоа кај наставникот со поплака. Тие рекоа:

„ Во ова училиште има повеќе деца од полето отколку деца кои живеат во шумата и затоа ние мислиме дека Вие не би требале да ги учите нашите деца за религијата на децата кои живеат во шумата. Тоа би можело да ги сврти против нивните луѓе.“

Наставникот е несреќен поради ова. Во парови, создадете разговор помеѓу еден родител и наставникот. Изведете го тоа пред остатокот од одделението.

Час 2**Зошто луѓето не се согласуваат?****Врз што се засновани разликите?**

Цел на учењето	<p>Учениците се способни да ги сфатат причините зошто луѓето имаат различни мислења за значајни прашања.</p> <p>Учениците се способни да ги дискутираат спорните прашања.</p> <p>Учениците се способни да сфатат кои вредности се потребни за да се поткрепат демократските општества.</p>
Задачи за учениците	<p>Учениците прават изјави и ги бранат нивните гледишта во рангот на прашањата.</p> <p>Учениците ги анализираат изворите на несогласувања на јавните, спорни прашања.</p> <p>Учениците ги сфаќаат влијанијата врз нивните вредности.</p> <p>Учениците развиваат насоки за да го поттикнат почитувањето на плурализмот и да се осигураат дека квалитетот на почитувањето и дијалогот за јавни прашања е поддржан.</p>
Материјали	Големи ознаки за вежбата „четири агли“.
Метод	<p>Дискусија.</p> <p>Рефлексија.</p> <p>Критичко мислење.</p> <p>Развивање правила по пат на соработка.</p>

Клучен концепт

Плурализам: Плурализмот постои во општества кои немаат официјален збир на интереси, вредности и верувања. Граѓаните го имаат правото на слобода на совест, религија и изразување. Исклучок е кога гледиштата, кои им се закануваат на слободата на верување на другите луѓе, се против законот и тие не се толерираат. Држава во која е дозволена само една религија или каде што ни една религија не се толерира не би можела да биде плуралистичка држава.

Часот

Наставникот го замолува одделението да ги разгледаат следните контроверзни изјави, една по една:

Се согласуваш или не се согласуваш?

- Грешно е да се јадат животни.
- Ако ученикот е ХИВ-позитивен, тој не би требало да биде во истото одделение со здравите деца.
- Пацифистите не би требало да се присилуваат за да се приклучат во воените сили.
- Смртната казна би требало да се забрани.
- Местото на жената е во домот.
- На деца помлади од 14 години не би требало да им се дозволи да работат.
- Пушењето би требало да се забрани во јавни згради.
- Луѓето би требало да плаќаат повеќе даноци.
- Слободниот говор не е добра работа.

Секој агол од училницата е означен со следново:

Цврсто се согласувам	Се согласувам	Не се согласувам	Цврсто не се согласувам
----------------------	---------------	------------------	-------------------------

Наставникот ја чита секоја изјава по ред и ги замолува учениците да се движат кон соодветниот агол од училницата, согласно со нивните гледишта за погорните прашања. Ако тие не можат да се решат, тие треба да останат таму каде што се.

Кога учениците ќе ги заземат нивните позиции, наставникот замолува некого од сите четири агли да кажат зошто тие ја одбрале таа позиција. На овој степен, не треба да се дозволи никаква дискусија. Потоа, наставникот ги замолува учениците, кои го промениле нивното мислење, да се придвижат кон некој друг, соодветен агол.

Потоа, наставникот ги замолува учениците кои сеуште не се решиле да се обидат да објаснат зошто не можат да се решат. Тие треба да ги запишат причините, дадени за нивната неодлучност (на пример, ним им требаат повеќе информации, не им е јасно на што се мисли, тие можат да најдат аргументи и за двете страни, итн.).

Вежбата се повторува три или четири пати со различни изјави. Во секоја прилика, наставникот не би требало да биде толку загрижен за дебатата во врска со одреденото прашање, колку за произнесувањето на причините зошто луѓето се држат за различни гледишта.

Во пленарната сесија, наставникот нагласува дека истите прашања предизвикуваат различни одговори од учениците во одделението. Потоа, тој/таа може да го претстави концептот на плурализмот и го прашува одделението со следните прашања, кои можат да помогнат во разбирањето на причините зошто плурализмот постои во општествата:

– Повторно размисли за прашањата кои ги разгледавме. Кои од нив ти предизвикаа најсилни чувства? Зошто е тоа така?

– Од каде ги добиваме нашите идеи, вредности и верувања? (Ова ќе им помогне на учениците да видат дека нашите идеи за контроверзните прашања можат да дојдат од различни извори.).

Потоа, наставникот ги прашува учениците до која мера врз нив ќе влијае следново:

- идеите на нивните родители;
- што мислат нивните пријатели;
- нивната религија или култура;
- медиумите, на пример, весници, ТВ, Интернет;
- наставниците;
- нивната сопствена личност.

Потоа, учениците индивидуално работат и ги средуваат изјавите по редослед на значајност, во форма на пирамида, со најважното на врвот, како ова:

изјава

изјава изјава

изјава изјава изјава

Наставникот, потоа, ги замолува учениците да ги споредат нивните пирамиди во парови. Кои фактори се почувствувани како најзначајни од целото одделение? Ова би можело да биде откриено со бодување на изјавите, како што следи: на изјавите од најгорниот ред дајте им 6 поени, изјавите во средниот ред четири поени и на изјавите од најдолниот ред дајте им по два поена. Во групи од по четири, учениците ги собираат поените дадени за секоја изјава. Спореди ги заклучоците на секоја група. Дали беа истите фактори на врвот од листата по значајност?

Наставникот објаснува дека плурализмот се развива во слободно и отворено општество. Како и да е, ниту едно општество не може да функционира без минимално ниво на споделена согласност помеѓу неговите членови. Тој/таа ги замолува учениците да набројат некои вредности или правила за кои тие мислат дека би помогнале да се надминат вредностите и интересите за кои постои несогласување. Учениците би можеле, на пример, да го предложат следново:

- Да се почитуваат мислењата на другите луѓе.
- Обиди се да се ставиш „во чевлите на другите луѓе.“
- Запомни дека зборувањето е подобро од борба.
- Обиди се да не навредуваш.
- Дај им на луѓето можност да го искажат своето мислење.

Ако луѓето не можат да се согласат, можеби ќе ни биде потребен механизам, како што е гласањето, со цел да се донесе одлука.

Час 3

На кои начини луѓето се различни?

Колку се различни потребите на луѓето?

Цел на учењето	Учениците се способни да: <ul style="list-style-type: none">- ги идентификуваат причините зошто некои луѓе може да имаат нерамноправен пристап до образованието.- ги сфатат бариерите до рамноправноста во пошироката заедница.- сфатат кој ја споделува одговорноста за надминување на бариерите до рамноправноста.
Задачи за учениците	Учениците критички анализираат една хипотетичка ситуација, работејќи со клучните концепти. Учениците ги применуваат клучните принципи во нивните сопствени социјални ситуации. Учениците дискутираат за клучните прашања, произлезени од часот. Учениците ја претставуваат напишаната задача.
Материјали	Копии од приказната.
Метод	Критичко мислење. Дискусија. Развивање на пишуван аргумент.

Концептуално учење

Разновидност: Разновидност не постои само во врската со етничката припадност или националноста. Постојат многу други видови на разлики кои ги делат луѓето едни од други и кои можат да бидат причини на сериозни социјални разлики, ако тие се во мнозинство или кај тие со моќ и влијание да не направат ништо, што се должи на недостатокот на разбирање и сожалување.

Рамноправност: Постојат два главни типа на рамноправност – рамноправност за можност или рамноправност за резултат. Можно е да се даде секому еднаква можност (да оди на училиште, на пример), но ако пределени пречки (како што се пречки во развојот) не се надминат, оваа можност би можела да биде отфрлена за некого. Рамноправноста има за цел да овозможи секое дете да биде школувано, без разлика на неговите/нејзините пречки во развојот.

Дискриминација: Ако некој се третира неправедно врз основа на раса, род, сексуалност, возраст, верување итн.

Часот

Наставникот ја чита приказната пред одделението (материјал за учениците 3.2.). Оваа приказна упатува на бројност на комплексни прашања, кои можат да предизвикаат губење на вниманието кај учениците, освен ако не ја простудираат приказната од поблиску. За да им помогне, наставникот им го дава материјалот за учениците 3.3. и им ја објаснува следната задача.

Учениците работат во парови за да ги идентификуваат повеќето проблеми, со кои се соочува персоналот на Колеџот Хоуп, колку што можат. Тие ги внесуваат во форма на белешки во првата колона од материјалот („Проблеми“). Потоа, тие предлагаат начини на кои проблемите би можеле да бидат соборени („Решенија“) и додаваат, според нивно мислење, кој би можел да биде одговорен за извршувањето на овие решенија, под колона три („Одговорности“). Последната колона може да биде оставена празна за некоја подоцнежна етапа.

Потоа, учениците ги презентираат, споредуваат и дискутираат за нивните резултати. За да го поддржат презентирањето на учениците, некои од учениците би требало да подготват флип чарт со ист распоред како и материјалот за учениците. Ако има можност, материјалот за учениците може да биде копиран на поголема хартија и парот на ученици можат да го пополнат.

Дискусија во одделението

Учениците можат да ги покренат некои од следниве прашања или наставникот може да ја започне дискусијата, прашувајќи ги:

– Дали мислиш дека директорката ја постигна нејзината цел, третирајќи го исто секој ученик?

– Дали мислиш дека директорката би требало да ги почитува вредностите на родителите-бегалци и да ги школува момчињата и девојчињата одделно? Размисли за аргументите на двете страни.

– Дали би било подобро ако децата-бегалци беа школувани одделно од останатите ученици?

Наброи ги предностите и недостатоците на секој пристап, прво, за учениците и второ, за пошироката заедница.

Освен дискутирањето на сите прашања, учениците би требало да имаат време да го истражат подетално секое прашање. Тоа е значајно за нив за да разберат дека во плуралистичкото општество луѓето имаат различни потреби и ова може да доведе до конфликт. Затоа е важно праведно да се решат овие конфликти со посветување на должно внимание на сите поединци и групи (види тема 4 за повеќе детали за решавањето на конфликти). При оваа студија на случајот, училиштето може да се набљудува како едно микро-општество во кое младите граѓани се среќаваат со истиот тип проблеми, кои што постојат во општеството како целина.

Следните прашања покажуваат колку е богата оваа студија на случајот и дека прашањата вредно се проучуваат. За една пообемна студија потребен ќе биде дополнителен час. Наставникот мора да реши дали ќе одбере одредени аспекти, во зависност од времето на располагање и од нивото на интерес на учениците.

Колку се различни образовните потреби на децата?

Клучните прашања, на кои учениците мора да одговорат, секако се, како со овие проблеми може да се справат и дали некој од овие проблеми би требало да биде игнориран од училиштето (ако треба, зошто).

Овие прашања може да бидат одговорени на два начина: прво, со согледување чии потреби би можеле да бидат повредени со решавањето или игнорирањето на одреден проблем и второ, преку идентификување на тие проблеми кои би можеле да бидат решени од училишната заедница.

Со следење на првиот пат, учениците подобро ќе ги разберат специфичните потреби на бегалците (и локалните) ученици ако тие го земат предвид следното прашање: „Кои човекови права – или детски права- им се негирани на децата-бегалци?“

Еве неколку категории на образовни потреби. Учениците би требало да најдат примери од приказната за нив и да ги внесат во четвртата колона од материјалот за учениците:

- емотивни;
- за учење;
- религиозни;
- културолошки;
- јазични;
- физички.

За секоја категорија, учениците треба да обезбедат сопствени примери.

Одговорност и нејзините граници

Специфичните прашања, кои произлегуваат во приказната, би требало да водат кон една поопшта дискусија за еднаквите права и образованието.

Колку е лесно да се обезбеди најдоброто образование за секое дете, во согласност со неговите/нејзините потреби? Што може да направи едно училиште и за кои проблеми е потребна поддршка однадвор, на пример, дополнителни фондови од локалниот совет?

Овде, учениците го следат вториот пат и оваа анализа води до еден важен увид – типично, комплексните проблеми не можат да се решат со преземање на еден голем чекор, што во овој случај значи, на пример, проширување на училиштето, вработување на специјално обучен персонал, итн. Вакви мерки на образовната реформа би биле многу посакувани, но тие нема никогаш да се случат, бидејќи тие зависат од политички одлуки (како да се распределат парите од даноците, на пример) за кои одлучуваат други (како што е локалниот градски совет или министерството за образование). Луѓето, кои мислат само на преземање такви, радикални чекори, всушност нема да направат ништо, освен што ќе ја фрлат вината врз другите. Од друга страна, работите можат да бидат подобрани со преземање на мали чекори, кои во оваа студија на случајот значат погледнување во оние делови на проблемот со кои директорката, наставникот, учениците или родителите би можеле да ја изменат утрешнината – само ако сакаат или ако би можеле да се согласат.

Тука важна е третата колона од материјалот за учениците. Кој е одговорен, а тоа е, во чија моќ е да се измени нешто? Учениците можат да дискутираат дали малите чекори – подобрувања во просторот на училишната заедница – се доволни и каде тие имаат ограничувања. Тие можат, исто така, да ја разгледаат комбинацијата на мали, краткотрајни чекори и поголеми чекори за кои треба време.

И тука повторно, „училиштето е живот“, едно микро-општество. Дискусијата за стратегиите за училишниот развој ги запознава учениците со мислење во услови на политичко донесување одлуки и стратешко планирање.

Училиштето е живот

Учениците можат да го споредат Колеџот Хоуп со ситуацијата во нивното училиште, користејќи ја следната идеја.

„Во твоето училиште, со какви пречки во образованието се среќаваат некои ученици? Што мислиш, од кого треба да се побара одговорноста за овие потреби (на пример, владата, директорката, персоналот или учениците)?“

Можни се различни методи за справување со ова прашање. Тоа може да биде предмет на пленарна дискусија, проект интервју со другите ученици или може да биде поврзано со проектот на училишниот весник (види тема 5).

Напишана задача

Во организирањето на процесите на поучување и учење, важно е да сме сигурни дека учениците разбрале и можат да го применат она што го научиле. Еден начин за да се направи тоа е да се поврзи пленарната дискусија со напишаната задача. Ова им дава можност на сите ученици да мислат за прашањата, кои беа дискутирани во пленарна дискусија и тоа може да биде особено корисно за бавните и темелни мислителите, кои често се тивки во една дискусија иако, всушност, имаат многу да кажат.

Наставникот мора да реши која тема најмногу одговара на нивото на изразување и разбирање на учениците. Можеби е доволно учениците да ја повторат дискусијата и да дадат свој суд. Во една вежба, која многу бара, учениците можат да се насочат и кон човековите права и/или до прашањата за нееднаквоста во општеството, на пример:

„Европската конвенција за човекови права и Конвенцијата за детски права констатираат дека владите имаат должност да му обезбедат образование на секое дете.

- Објасни дали ти мислиш дека училиштето ја исполнило оваа обврска.
- Што е потребно за да им се даде на децата образование кое тие го заслужуваат?
- Што мислиш, кој е одговорен да направи и да се случи ова?
- Кои други области од животот се погодени, како резултат на нерамноправноста во општеството?
- Дискусија.“

**Предложен резултат од пленарната дискусија (флип чарт, пополнет материјал за учениците)
Помош за Колеџот Хоуп**

Проблеми	Решенија	Одговорен	Образовни потреби
(1) Деца-бегалци			
Јазични проблеми	Специјални курсеви	Директорка Локален совет	Јазични
Момчето не зборува	Терапија, специјална настава	Совет: директорка, наставник	Јазични, емотивни
Девојчето не може да оди	Медицински третман Специјална настава Совет за родителите		Физички
(2) Ученици-бегалци и локални ученици			
Злоставување, задевање Банда Закани Тепачка, повредено момче	Дискусија во одделението Правила на однесување Ученици-набљудувачи	Наставници Ученици Родители	Емотивни Социјални Ставови и вредности
(3) Наставници			
Не можат да се грижат за учениците-бегалци и локалните ученици	Не можат да се грижат за учениците- бегалци и локалните ученици	Локален совет	За учење Јазични Културолошки Релгиозни
(4) Родители			
Сакаат посебни одделенија за момчиња, посебни за девојчиња	„Не“? „Во ред“?	?	Културолошки Релгиозни

Час 4**Зошто се важни човековите права?**

Зошто ни е потребна легислатива за човековите права за заштита на ранливите групи?¹⁴

Цел на учењето	Учениците се способни да ги сфатат: <ul style="list-style-type: none"> - прашањата кои произлегуваат кога луѓето со различни вредности и начини на живот се обидуваат да живеат заедно; - причините зошто се развиени меѓународните инструменти за човекови права, особено каде што поединците и заедниците се ранливи.
Задачи за учениците	Учениците: <ul style="list-style-type: none"> -се ангажираат во критичка анализа и давање приоритет на ситуациите; -дискутираат во врска со играњето улоги на учениците меѓу две спротивни страни; -развиваат клучни принципи, засновани на играњето улоги и ги споредуваат со соодветните делови на Европската конвенција за човекови права ; -го споредуваат сценариото со реални примери за злоупотреба на човековите права во нивната земја; -развиваат презентации за другите ученици за избраните елементи од Европската конвенција за човекови права.
Материјали	Копии од сценариото за островот (материјал за учениците 3.4.). Копии од картичките со ситуации за секоја мала група (материјал за учениците 3.5.). Клучни елементи на човековите права (материјал за учениците 3.6.). Големи листови хартија и уметнички материјали за последната презентација.
Метод	Критичко мислење. Дискусија. Преговарање. Групна презентација.

¹⁴ Засновано на еден час, развиен од Фондацијата за граѓанство, Лондон

Информации за темата

Европската конвенција за човекови права беше воведена за да ги заштити правата на луѓето, чии основни права, на пример, правото на живот, на религиска слобода или за еднаквост пред законот, беа отфрлени. Сите влади, кои се членки на Советот на Европа, се согласија да се придржуваат до членовите на Конвенцијата, со почит кон нивните граѓани. Секоја земја треба да даде извештај до меѓународната заедница, од областа на човековите права, во рамките на самата земја. Индивидуално, граѓаните можат да се жалат до Европскиот суд за човекови права, ако тие веруваат дека земјата, од каде тие доаѓаат како граѓани, им ги повредува нивните човекови права. Една земја може, исто така, да поднесе тужба против друга земја поради кршењето на човековите права, но ова не се случува многу често.

Европската конвенција за човекови права беше блиску моделирана до Универзалната декларација за човекови права, која беше воведена по геноцидот од Втората светска војна.

Часот

Наставникот упатува кон „картичките со улоги“ (материјал за учениците 3.4.) кога тој/таа го претставува сценариото и двете групи, вклучени во играњето улоги. Прво, наставникот го опишува островот, ако е можно со помош на мапа на таблата и потоа ги опишува жителите на островот, кои живеат таму со генерации.

Потоа, наставникот му кажува на одделението дека пристигнала друга група на луѓе и тие сакаат да се населат на островот. Тие се многу различни од жителите на островот. Наставникот ги опишува доселениците и нивниот начин на живот и потоа го дели одделението на две половини. Едната половина од групата ќе ја играат улогата на жителите на островот, а другата половина ќе бидат доселениците. Постојат два можни начина за дискутирање на овие прашања (види ги методите 1 и 2 подолу). За одделенија, навикнати да играат улоги, употреби го метод 1. За одделенија, навикнати да работат на поформални начини, употреби го метод 2.

Метод 1: играње улоги

Учениците работат во парови. Едниот ја зема улогата на жител на островот, а другиот на доселеник. Тие треба да ги разгледаат сите ситуации опишани на малите картички од гледна точка на нивните луѓе. Тие ќе влезат во преговори со другите луѓе (под претпоставка дека јазикот не е пречка). Тие би требало да се обидат да се согласат за тоа:

- а) Кои се најсериозните проблеми на нивните луѓе?
- б) Што сакаат тие да произлезе од преговорите?

Потоа, наставникот ги замолува паровите од жители на островот и паровите на доселеници да седнат заедно. Тие ќе глумат средба на двајца луѓе во обид да донесат согласност за овие прашања и за идните насоки.

Потсети ги двете групи, пред да почнат со дискусиите, дека жителите на островот може нема да се целосно среќни, сè додека доселениците не го напуштат островот, бидејќи нивниот начин на живот можно е да биде загрозен. Од друга страна, на доселениците им се допадна ова ново место и тие можеби се подготвени да употребат сила за да останат таму.

Замоли ја секоја група од четири ученици, најпрво да се договори за најсериозните проблеми со кои се соочуваат групите и сериозно да се справат со нив, работејќи од најсериозните до најмалку сериозните проблеми, како што дозволува времето.

Метод 2: водена дискусија

Оваа вежба најдобро се изведува преку играње на улоги, но може да се изведе добро и со ученици кои не се навикнати на тоа. Половина одделение ќе ги разгледува ситуациите од гледна точка на жителите на островот, а другата половина од онаа на доселениците. Секоја ситуација е опишана од две гледни точки. Работејќи во парови, учениците одлучуваат кои се најсериозните прашања и се обидуваат да мислат кој е најдобриот начин за решавање на секое прашање од нивна гледна точка. Потсети ги дека постои „идеален“ или „праведен“ начин за решавање на секој проблем, но реалноста (и минатото) наведува дека едната страна може да има повеќе корист од другата, што се должи на дисбалансот на моќта.

Наставникот ја води дискусијата за секоја ситуација, земајќи едно гледиште за проблемот и потоа прашувајќи ја другата група за спротивни точки на гледање. Наставникот се обидува да посредува во договорот помеѓу двете групи. Секоја дискусија може да биде водена од еден пар од секоја страна, доаѓајќи пред одделението да зборуваат за проблемот на кого тие гледаат. Друга варијанта на овој метод е паровите да дискутираат за секоја ситуација, со еден претставник од жителите на островот, а другиот претставник на доселениците.

Дебрифинг за методите 1 и 2

Испитај ги учениците за ситуациите кои ги дискутирале, користејќи ги следниве прашања:

- Дали преговорите беа лесни или тешки? Зошто?
- Дали секоја група го доби со преговорите она што го сакаше?
- Која група доби најмногу од преговорите? Зошто?
- Дали некоја од групите имаше повеќе морални права отколку другите во секоја ситуација?
- Каква, најверојатно, би била иднината за двете групи на островот?
- Што би можело да ја спречи доминацијата на едната група врз другата?
- Составете листа на правила или принципи кои би можеле да им помогнат на двете групи во нивното заедничко живеење во мир на островот. Споредете ја оваа листа на одделението со клучните елементи на човековите права (види материјал за учениците 3.6.). Кои од овие членови би можеле да помогнат да се спречи луѓето, како што се жителите на островот, да ја изгубат нивната земја, нивниот начин на живот и нивните основни човекови права?

Наставникот истакнува дека ваков вид на проблем се случил многу пати во текот на минатото, на пример, кога британските доселеници ја колонизирале Австралија или Европјаните ја колонизирале Северна и Јужна Америка. Во

текот на времето, немало меѓународна легислатива за човековите права, а место тоа, создадоа многу акти, кои ги прекршуваат човековите права на домородното население. Слични ситуации сеуште се случуваат, на пример, кога на јужно-американските племиња им беше одземен имотот од нивната земја, бидејќи некои меѓународни компании копаат или сечат дрвја.

Почитување на важноста на човековите права

Како последна вежба од оваа тема, наставникот ги замолува учениците (во групи) да одберат едно од човековите права, кои се наоѓаат во Европската Конвенција, за што беше дискутирано во текот на оваа тема. Потоа, учениците прават знаме на кое е прикажано ова право и подготвуваат презентација за неговото значење. Некои од учениците би можеле да нацртаат сцени од играњето улоги со жителите на островот, за подраматично илустрирање на прашањата. Овие би можеле да бидат презентирани пред одделението, целата генерација, па дури и пред целото училиште. На овој начин, темата може да води до еден иден проект, ако времето дозволува и ако учениците се заинтересирани. Види го часот 4 во тема 5 (медиуми) за тоа како да се испланира таков проект во одделението.

Материјал за учениците 3.1

Училиштето на работ од шумата

Постоеше еднаш една заедница на луѓе кои живеја во густите шуми, сместена во еден планински венец. Тие беа религиозни луѓе, кои ги воспитуваа нивните деца строго да ги почитуваат боговите на нивниот народ. Нивната религија веруваше дека не постојат разлики помеѓу мажите и жените.

Помеѓу планините и најдалечниот крај на земјата постоеше големо поле. Една различна заедница на луѓе живеја во полето. Тие немаа религија, но работеа напорно едни за други. Тие беа сурови војници и мажите беа доминантниот пол. Жените беа почитувани, но тие не можеа да прераснат во лидери.

Луѓето кои живеа шумата немаа ништо со луѓето од полето. Тие се мразеа и беа сурови едни кон други. Понекогаш имаше и војни помеѓу нив.

Еден ден, еден млад човек пристигна на работ од шумата. Тој објави дека сака да изгради училиште таму, така што децата и од двете заедници би можеле да се школуваат заедно, па може конечно и мирот да дојде помеѓу двата народа.

Набрзо, беше подготвена една едноставна дрвена зграда и дојде денот кога наставникот го отвори училиштето за прв пат. По неколку деца од двете заедници дојдоа да видат како ќе биде. Родителите и лидерите на двете заедници вознемирено набљудуваа.

Прво, постоеја проблеми помеѓу децата. Тие често се нарекуваа со погрдни имиња и затоа често имаше тепачки. Но, децата можеа да ја видат вредноста од доаѓањето на училиште и постапно, работите започнаа да се доведуваат во ред. Наставникот беше строг, но праведен и кон сите негови ученици се однесуваше подеднакво. Тој велеше дека ги почитува и двата начина на живот и децата беа поучувани за нивните различни начини на живот.

Сѐ повеќе и повеќе ученици почнаа да го посетуваат училиштето на работ од шумата.

Како и да е, многу набрзо стана јасно дека повеќе деца од полето го посетуваа училиштето. Децата од шумата беа само една четвртина од вкупниот број на ученици во училиштето. Наставникот зборуваше со родителите од двете страни за да ги охрабри и да ги убеди.

Но, потоа, едно утро, наставникот пристигна и откри дека некој го изгорел училиштето до темел.

(Засновано врз приказната на Тед Хадлстон (Ted Huddleston) од Фондацијата за граѓанство)

Материјал за учениците 3.2

Надежта е за секого

Директорката на Колеџот Хоуп беше една дарежлива и хумана жена. Таа цврсто веруваше во значењето на образованието. „Секој заслужува добар почеток во животот“ – таа најчесто им велеше на вработените. „Јас не би сакала да третирам една личност по привилегирано од некоја друга во ова училиште. Тоа не би било праведно.“

Потоа, еден ден, една група на деца-бегалци пристигнаа во училиштето. Нивните семејства побегнаа од конфликт во соседната земја. Директорката им рече на вработените:

„Овие несреќни млади луѓе имаат загубено сè. Нека се чувствуваат добредојдено на вашите часови. Тие треба да страдаат колку што е можно помалку. Војната не беше по нивна вина.“

Вработените се согласија. Децата беа распределени по одделенија, според нивната возраст. Повеќето од децата-бегалци беа сами, но во едно одделение имаше група од четири момчиња-бегалци.

Не помина долго време пред вработените да сфатат дека постојат тешкотии во однесувањето на децата-бегалци. Еден по еден, тие доаѓаа кај директорката со нивните проблеми. „Детето-бегалец во моето одделение не зборува на нашиот јазик.“ – рече еден наставник. „Јас немам време да преведувам сè за неа. Ми одзема премногу од моето време. Другите ученици страдаат.“ „Детето-бегалец во моето одделение не сака да зборува со никого.“ – забележа друг наставник. „Тој е можеби трауматизиран од војната. Или тој можеби има тешкотии со учењето. Што можам јас да сторам?“ Третиот наставник рече: „Јас имам дете кое било рането. Таа не може да оди. Таа не може да се приклучи во ниту една физичка активност и не може да се качи по скалите за во научната лабораторија.“

Потоа, почнаа да се појавуваат и други проблеми. За време на паузата за ручек, некои од децата-бегалци беа злоставувани и задевани. Тие беа нарекувани со погрдни имиња, а некои од децата им велеа да се вратат таму од каде што дојдоа.

Четириите момчиња од истото одделение формираа банда за да се заштитат себеси. Еден ден, имаше тепачка помеѓу еден од нив и едно локално момче. Момчето-бегалец многу лошо го повреди неговиот противник. Персоналот се пожали кај директорката дека тоа момче треба да биде избркано од училиштето, но директорката се прашуваше дали тоа би било праведно, поради она низ кое имаше поминато младиот бегалец. Вработените рекоа:

„Ние се обидовме да ја направиме оваа работа, но нашите сопствени деца премногу страдаат. Ние не можеме да ги учиме овие деца и во исто време да дадеме сè од себе за локалните ученици.“

Многу набрзо потоа, родителите на децата-бегалци замолија да се сретнат со директорката. Тие рекоа:

„ Нам не ни се допаѓа фактот дека вие ги поучувате момчињата и девојчињата заедно на спортските часови. Тоа е спротивно на нашата религија и култура. “

На крајот, директорката започна да го губи трпението. Таа откри дека ова е тежок проблем, но во срцето знаеше дека не би требала да ја изгуби надежта.

Материјал за учениците 3.3.

Помош за Колеџот Хоуп

Проблеми	Решенија		
(1) Деца-бегалци			
(2) Ученици-бегалци и локални ученици			
(3) Наставници			
(4) Родители			

Материјал за учениците 3.4.

Жителите на островот и доселениците (картички со улоги)

Група 1: Жителите на островот

Вие сте група на жители на островот. Вашите луѓе живееле на овој остров илјадници години. Вашите предци се закопани на свети места во планините и вие верувате дека нивните духови се сеуште тука.

Вие водите многу едноставен начин на живот. Жените се грижат за децата, додека мажите лутаат низ целиот остров, ловејќи животни и собирајќи храна од бујната вегетација. Вашите луѓе веруваат дека секој има одговорност да ја чува природата и да ја остави на идната генерација, без да ја уништи. Вашето оружје се копја, лакови и стрели и стапици за животни.

Вашата религија е заснована на обожување на природата, а вашата култура е заснована на значењето на заедницата. Кога храната недостига, сите ја споделуваат, а луѓето напорно работат едни за други. Кога има храна во изобилство, луѓето се собираат заедно да пеат, танцуваат и раскажуваат приказни. Вашите луѓе немаат потреба за пишување.

Вие имате само неколку закони. Поглаварот на племето може да создаде нови закони, ако е потребно. Тој, исто така, може да пресудува во расправиите помеѓу членовите на вашата заедница.

Група 2: Доселениците

Вие сте со група луѓе кои испловиле од Европа со надеж дека ќе најдете нов начин на живот за вас и за вашето семејство. Вие сакате да најдете една од новите земји кои беа откриени на другата страна од светот. Се надевате дека ќе се населите тука, ќе изградите домови и фарми и ќе станете успешни.

Вие носите со себе алатки за орање на земјата и пушки за ловење. Вашата култура е заснована на образование и напорна работа. Секој има цел да стане успешен и задоволен. Вие немате единствена религија, но верувате дека луѓето би требало да имаат право да ја следат сопствената верба.

Вие сакате демократски да одлучувате за работите во вашата нова заедница. Го напуштивте општеството каде што само елитната група имаше моќ и каде што постоеше голема нееднаквост во богатството. Сакате да изградите општество во кое сите луѓе се рамноправни или каде што сите имаат подеднакви можности да успеат.

Материјал за учениците 3.5.**Картички со ситуации: жителите на островот**

Погледнете ги следните ситуации и решете во вашите групи што би требало да се направи во врска со нив.

Жители на островот	Доселеници
<p>1О Нови огради Некои од доселениците започнаа со ставањето на огради околу нивните куќи, преку патеките, кои вие секогаш ги користевте за да ги следите стадата. Вие треба да уривате некои од нив.</p>	<p>1Д Нови огради Жителите на островот урнаа неколку од оградите, кои вие ги изградивте за во нив да ги чувате уловените животни.</p>
<p>2О Натрапникот Еден жител на островот поминал низ област, заградена од доселениците и беше застрелан и убиен.</p>	<p>2Д Натрапникот Жителите на островот влегле на туѓ имот, преку земја, која вие ја заградивте за вашите животни. Еден од нив беше предупреден, а потоа застрелан.</p>
<p>3О Мешан брак Еден жител на островот се заљубил во една доселеничка. Тие сакаат да се земат и да живеат во една од заедниците на доселениците. Семејството на момчето е многу несреќно поради тоа.</p>	<p>3Д Мешан брак Една доселеничка се заљубила во еден жител на островот. Тие сакаат да се земат и да живеат во една заедница на доселениците. Некои од доселениците се несреќни поради тоа.</p>
<p>4О Свети места Некои од доселениците копаат руда во планините каде што живеат духовите на вашите предци, според вашето верување. Овие места се свети за вас. Во знак на протест, вие ги нападнавте луѓето кои копаат.</p>	<p>4Д Свети места Вие откривте скапоцени руди во планините. Вие ќе можете да ги продавате овие руди на трговците во вашата претходна татковина. Жителите на островот ја сметаат планината за света, што според ваше мислење, е само празноверие. Тие ги нападнаа луѓето кои копаат.</p>
<p>5О Образование Некои од доселениците отворија училиште и ги поканија и вашите деца да дојдат и да научат да читаат и да пишуваат.</p>	<p>5Д Образование Некои од доселениците отворија училиште. Тие ги поканија жителите на островот да ги испратат нивните деца на училиште.</p>

Материјал за учениците 3.6.

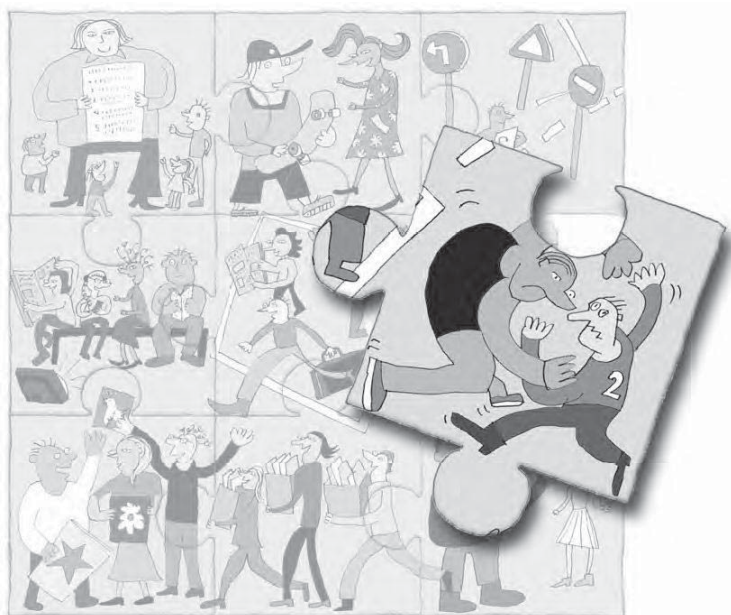
Клучни елементи на човековите права¹⁵

1. Право на живот.
2. Слобода од измачување.
3. Слобода од ропство.
4. Право на слобода и сигурност.
5. Право на праведно судење.
6. Право на ефективна законска помош во случај на насилство.
7. Слобода од дискриминација; право на рамноправност.
8. Право да се биде признат како човек; право на националност.
9. Право на приватност и семеен живот.
10. Право на брак.
11. Право на сопственост.
12. Право на движење на луѓето.
13. Право на азил.
14. Слобода на мислата, совесност и религија.
15. Слобода на изразување.
16. Слобода на собирање и здружување.
17. Право на храна, пијалок и дом.
18. Право за здравствена заштита.
19. Право на образование.
20. Право на вработување.
21. Право на одмор и слободно време.
22. Право на социјална заштита.
23. Право на политичко учество.
24. Право на учество во културниот живот.
25. Зabrana за кршење на човековите права.
26. Право на социјален поредок кој ги признава човековите права.
27. Должности на поединецот.

¹⁵ Оваа листа е заснована врз страницата со податоци за наставникот, во тема 5, „Права, слободи и одговорности“.

ТЕМА 4 Конфликт

Што да се направи ако ние не се согласуваме?

4.1. Решавање на конфликти

Како можеме да се справиме со сериозни несогласувања?

4.2. Примена на пристапот од шест чекори

Како можеме да го избегнеме расправањето со нашиот сосед?

4.3. Конфликт на човековите права

Судир помеѓу човековите права. Што сега?

4.4. Користење на насилство

Дали користењето на насилство е прифатливо во некои случаи?

ТЕМА 4: Конфликт**Што да се направи ако ние не се согласуваме?**

Концептот за мир има една значајна културолошка димензија. Традиционално, во културата на Далечниот Исток, мирот повеќе се поврзува со внатрешниот мир (мир во нашите умови и срца), додека во западниот свет, мирот се подразбира како нешто што е надвор од поединците (отсуство на војна или насилен конфликт). Во Индија, на пример, зборот „shanti“ значи мир, под што се подразбира совршена состојба на умот или мир во умот. Ганди ја засновал неговата филозофија и стратегија на концептот наречен „Ahimsa“, што пошироко значи „да се воздржи од сето она што создава штета“. Тој рекол: „Буквално кажано, Ahimsa значи ненасилство. Но за мене има многу повисоко, едно бескрајно високо значење. Тоа значи дека ти не смееш да навредиш никого; ти не смееш да негуваш безмилосни мисли, дури и во врска со оние кои ги сметаш за твои непријатели. За секој, кој ја следи оваа доктрина, не постојат непријатели.“ Во традицијата на Маите, мирот се однесувал на концептот за благосостојба и е поврзан со идејата за совршена рамнотежа помеѓу различните области од нашите животи.¹⁶

„Позитивниот мир“ опишува состојба каде што колективната волја е насочена кон промовирање на мирот и отстранување на пречките кои стојат на патот до мирот. Тоа вклучува посветеност кон социјалната правда, и на тој начин ја промовира идејата дека мирот е отсуство на страв, насилство и војна. Тоа вклучува обврска за ненасилно решавање на конфликти и бара поттикнување на капацитетите на поединците и групите за да можат социјалните проблеми да ги насочат на еден конструктивен начин. За обучувачите на ОДГ тоа, исто така, значи промовирање на демократските процеси во училищата, адресирајќи ги прашањата за моќта или злоупотребата на моќта, како и да се бара цело време поттикнување на вештините за слушање, конструктивен дијалог и посветеност при решавањето на конфликти.¹⁷

Дали насилството е природно? Многу луѓе се убедени дека човечките суштества се природно насилни и како последица на тоа ние не можеме да избегнуваме војни, конфликти и општо насилство во нашите животи и нашите општества. Други експерти во ова поле тврдат дека ние можеме да го избегнуваме насилното размислување, чувствување и делување. Изјавата од Севилја за насилство, елаборирана во 1986 година, од страна на група научници од многу земји, го потврдиле ова со констатирање дека:

„1. Научно, не е точно да се каже дека од нашите животински предци ние имаме наследена тенденција да водиме војни (...) Водењето војна е исклучиво човечки феномен и не се среќава кај животните (...).

¹⁶ Текстот е од „Компас – прирачник за образование за човекови права со млади луѓе“, Совет на Европа, Стразбур 2002, стр.376.

¹⁷ Од „Речникот за термини за образование за граѓанско општество“, Karen O’Shea, Совет на Европа, DGIV/EDU/CIT, (2003) 29.

2. Постојат култури кои со векови не се ангажирани во војна, а постојат и култури кои во војна се ангажирани, понекогаш често, а понекогаш не (...).

3. Научно, не е точно да се каже дека војната или секое друго насилно однесување е генетички програмирано во нашата човечка природа (...).

4. Научно, не е точно да се каже дека луѓето имаат „насилен мозок“ (...) нашето делување е обликувано според тоа како сме биле условувани и социјализирани (...).“

Повеќето од нас, поради условите во нашите животни средини, реагираат агресивно и насилно. Ние учиме да размислуваме, чувствуваме и да делуваме агресивно, а во некои случаи и насилно. Каде и да живееме, речиси константно, ние сме изложени на социјален и културолошки притисок кој условува да читаме за насилството, да гледаме насилство и да слушаме за насилството. Телевизиските програми, рекламите, весниците, видео игрите, филмската и музичката индустрија многу придонесуваат за оваа ситуација. Пред да се стигне до адолесценција, едно дете ќе види илјадници убиства и насилни чинови само со гледање телевизија. Нашите модерни општества, свесно или несвесно, не се извинуваат за насилството. На насилството се гледа како на позитивна вредност. Во повеќе култури, велењето „не“ на насилството и избегнувањето или соочувањето со физичкото насилство може да се перцепираат како знак на слабост, особено за мажите, кои се ставени под голем притисок, од страна на нивните врстници уште од мала возраст.¹⁸

За дополнителни информации, погледни во страниците со податоци за наставникот, на крајот од оваа тема.

Образование за демократско граѓанство и човекови права

Преку оваа серија на часови, учениците ќе:

- го зголемат нивниот увид во механизмите зад конфликтот;
- го зголемат нивниот увид во ненасилното решавање на конфликти;
- ја подобрат нивната способност да се справуваат со конфликт во нивната животна средина;
- ја подобрат нивната способност да ги сфатат гледиштата и потребите на сите страни вклучени во конфликтот;
- го зголемат нивниот увид во конфликтите помеѓу човековите права;
- го зголемат нивното критичко мислење за користењето на насилството;
- го зголемат нивниот увид во тоа како да го совладаат насилството со кое се соочени;
- бидат стимулирани да поминуваат преку конфликтите на ненасилен начин.

¹⁸ Текстот е од „Компас – прирачник за образование за човекови права со млади луѓе“, Совет на Европа, Стразбур 2002, стр.380.

ТЕМА 4: Конфликт

Што да се направи ако ние не се согласуваме?

Наслов на часот	Цели на учењето	Задачи за учениците	Материјали	Метод
Час 1: Решавање на конфликти	Вовед во пристапот од шест чекори за решавање конфликти.	Анализирај конфликт; најди решенија.	Материјал за учениците 4.1.	Работа во мали групи.
Час 2: Примена на пристапот од шест чекори	Учење да се применува пристапот од шест чекори.	Анализирај конфликт; најди решенија.	Материјал за учениците 4.1. Материјал за учениците 4.2.	Работа во мали групи.
Час 3: Судрување со човековите права	Учење да се препознаат и анализираат ситуации каде човековите права се во конфликт.	Анализирај ситуација каде човековите права се во конфликт.	Материјал за учениците 4.3. Материјал за учениците 5.2.	Работа во мали групи. Критичко мислење.
Час 4: Користење на насилство	Развивање на критичко мислење за прифатливоста на користењето насилство и за личното однесување.	Рефлектирај за користењето насилство и за личното однесување.	Материјал за учениците 4.4.	Работа во мали групи. Критичко мислење.

Час 1

Решавање на конфликти

Како можеме да се справиме со сериозни несогласувања?

Цел на учењето	Вовед во пристапот од шест чекори за решавање конфликти.
Задачи за учениците	Анализирај конфликт; најди решенија.
Материјали	Листови хартија или тетратки и пенкала. Материјал за учениците 4.1
Метод	Целото одделение и работа во парови (незадолжително)

Концептуално учење

Конфликтите се дел од секојдневниот живот. На нив не треба да се гледа како на негативни настани, туку како судир на интереси помеѓу поединци или групи. Во политиката, конфликтите се дури и значаен дел од јавната дискусија. Само преку отворен конфликт и барање на компромис, сите различни социјални групи имаат чувство дека се слушнати и интегрирани. Решавањето конфликти (барањето компромис) е вештина која може да биде научена. Овој час е насочен кон придонесување за оваа цел.

Следните описи за решавање на конфликтите се појавуваат на овој час и многу е важно наставникот да биде свесен за нивното значење.

Победа-победа: ова опишува ситуација при што двете страни имаат добивка на истиот начин од изнајденото решение на конфликтот и чувствуваат дека го постигнале она што го сакаат. На ова се гледа како на најидеално решавање на конфликтни ситуации, бидејќи помага во сигурноста дека конфликтот нема повторно да се појави.

Победа-загуба или загуба-победа: ова опишува ситуација каде решавањето конфликти значи дека едната страна губи, а другата добива. Овој вид на ситуација често значи дека конфликтот повторно ќе се појави, иако има и мала корист за губитникот.

Загуба-загуба: ова опишува ситуација во која ниту една страна не добива ништо од решавањето на конфликтот. Оваа ситуација често значи дека конфликтот само привремено исчезнал и повеќе од веројатно, повторно ќе се појави.

Часот

Наставникот го започнува часот со пишување на зборот „КОНФЛИКТ“ на левата страна од таблата. Потоа, ги замоува учениците да напишат на еден лист хартија впечатоци и зборови кои асоцираат на зборот „конфликт“, кои им паѓаат на памет.

Истото, потоа, се правени и со зборот „МИР“, кој наставникот го пишува на десната страна од таблата. Потоа, наставникот прашува околу 10 ученици за нивните зборови. Резултатите се заеднички наведени на таблата и потоа учениците даваат нивни коментари на следниве прашања:

- Дали се тие изненадени од некој од избраните зборови?
- Дали сите зборови кои асоцираат на појавување на конфликт имаат негативна, додека оние кои асоцираат на мир имаат позитивна конотација?

Понатаму, наставникот ги замоува учениците да даваат примери за конфликти кои тие самите ги искусиле или кои се случиле во нивната околина. Тој/таа ги замоува да размислат дали овие конфликти припаѓаат на категоријата конфликти кои би можеле да се решат и дека тоа е првиот чекор кон компромисот, или пак на категоријата конфликти кои не би можеле да се решат. Потоа, наставникот им ја претставува идејата дека конфликтите, не секогаш, водат до насилство и дека се можни повеќе конструктивни пристапи до конфликтите.

Потоа, наставникот ги запознава со еден конкретен пример на конфликт, кој може да се случи во едно семејство.

„ Катја, 18-годишна ќерка, сака да гледа видео, кое неодамна го доби од еден пријател. Нејзиниот брат Мартин, 15-годишен, би сакал да гледа еден од неговите омилени телевизиски програми.“

Наставникот му дава на секој ученик по една копија од материјалот за учениците 4.1. и започнува да го анализира овој конфликт, користејќи го пристапот од 6 чекори, опишан подолу.

Чекорите 1 и 2 се преземаат со целата група, водени од учителот, кој инсистира откривање на вистинските „потреби“ на двете страни и во формирањето на јасна дефиниција на конфликтот.

Во чекор 1, важно е дека реалните потреби на секоја од страните треба да бидат детално објаснети на непредизвикувачки начин. Мора да се даде мисла за тоа кои се реалните потреби кои стојат зад проблемот, иако тие можат да се разликуваат од потребите, искажани од секоја страна. Во чекор 2, проблемот зад конфликтот е формулиран на начин со кој може да се согласат и двете страни.

Чекор 3 се состои од размислување за можните решенија. Во оваа фаза, за решенијата не треба да се коментира или да се суди – секаков придонес би бил

добредојден. Чекор 3 се случува во парови, следен од размена на гледишта (или партнери?). Наставникот, потоа, го претставува концептот на пристапите „загуба-загуба“, „победа-загуба“, „загуба-победа“ или „победа-победа“ во анализирањето на решенијата и потоа ги замолува паровите да ги оценат нивните решенија, употребувајќи го овој концепт (чекор 4).

Ако учениците откријат дека ниту едно од нивните решенија не дава резултат во победа-победа ситуацијата, тие се покануваат да размислуваат и понатаму. Како и да е, секогаш ќе има случаи во кои ситуацијата победа-победа не е можна. После презентирањето на нивните одговори, наставникот ја поканува групата да каже чие решение е најдобро (чекор 5). Во еден вистински конфликт, каде страните се директно вклучени во овој пристап за решавање на конфликти, страните мора да го прифатат решението. Наставникот завршува со кратко презентирање на можноста за чекор 6. Основниот елемент на чекор 6 е дека по одредено време (број на минути, часови, денови или недели, во зависност од природата на конфликтот) решението се оценува и, каде што е потребно, се адаптира.

Во заклучокот, наставникот ја поддржува дискусијата за прашањето дали една алатка, како што е пристапот од шест чекори, би можела да функционира, во кој тип на ситуација и кои би биле последиците, ако една таква алатка е пошироко позната и користена. Ова би требало да биде дискутирано во врска со различните групи и контексти, како што се следниве:

- групи на врсници;
- семејство;
- одделение;
- училиште;
- држава;
- војна;
- спорт.

Час 2**Примена на пристапот од шест чекори****Како можеме да го избегнеме расправањето со нашиот сосед?**

Цел на учењето	Учење да се применува пристапот од шест чекори.
Задачи за учениците	Да се анализира еден конфликт и да се најдат решенија, кои се корисни и за двете страни.
Материјали	По една копија од сценаријата со конфликти од материјалот за учениците 4.2. за секоја мала група. Материјал за учениците 4.1.
Метод	Работа во мали групи.

Информации за темата

Мирното решавање на конфликти не може потполно да се примени во практиката само преку сфаќање на теоретскиот концепт. Тоа е вистинска вештина која треба да биде научена, а овој час обезбедува можност учениците да научат како да го применат мирното решавање на конфликти во практиката. Наредниот чекор ќе биде примена на ова знаење во реална животна ситуација во училиштето.

Часот

Наставникот го започнува часот објаснувајќи им на учениците дека нивната задача е да го применат пристапот од шест чекори при решавање на конфликт во различни конфликтни ситуации.

Одделението е поделено во мали групи од по четири или пет ученици и секоја група добива по една копија од материјалот за учениците 4.2. Секоја група работи на едно од сценаријата, така што на секое сценарио ќе работи повеќе од една група. Учениците, исто така, го користат и материјалот за учениците 4.1, наречен „Пристап од шест чекори за решавање на конфликти“. Откако групите ќе завршат, по еден претставник од секоја група ќе ги презентира нивните шест чекори пред целото одделение. Направи го ова прво за „конфликт 1“, а потоа за „конфликт 2“:

По нивните презентации, наставникот води одделенска дискусија за решенијата, употребувајќи ги следниве прашања:

– Дали ние ги разбираме „потребите“ и „дефинирањето на проблемот“? Дали постојат неодговорени прашања?

– Дали би можеле да најдеме други решенија за кои мислиме дека би биле подобри за еден подолг период?

Во вториот чекор, наставникот ги замолува учениците да работат на конфликтите кои се случиле или се случуваат во училиштето, во групата на врсници, во земјата и сл. Тие се замолуваат да одберат еден или повеќе (во зависност од времето на располагање) и да размислуваат за можните победа-победа решенија.

Ако наставникот искористи две студии на случајот, како средства за воведување на учениците во формите за посредување, тој/таа може да даде некои основни информации за судскиот систем за решавање на конфликти во земјата (форми на посредување, можност за изведување на конфликтот пред суд, итн.) Освен со дискутирање на овие конфликти со пристапот од шест чекори, ситуациите би можеле да се претстават преку играње на улоги.

Во случај на играње на улоги, еден ученик би ја играл страната А, друг ученик страната Б, а трет ученик би ја играл улогата на посредник/медијатор. Потоа, наставникот би ја замолил секоја група за повратна информација за тоа како тие би го решиле овој конфликт. Би можело да се дискутира за различните решенија, како и за процесите на обидување да се стигне до решение. Овие дополнителни елементи можат да одземат многу повеќе време и можеби тоа за нив би било неопходно да се преземе како една активност надвор од училиштето или пак како дополнителна тема.

Час 3**Конфликт на човековите права****Судир помеѓу човековите права. Што сега?**

Цел на учењето	Учење да се препознаат и анализираат ситуации каде човековите права се во конфликт.
Задачи за учениците	Анализирај ситуација каде човековите права се во конфликт.
Материјали	Голем лист хартија и маркер за секоја група. Материјал за учениците 4.3. Материјал за учениците 5.2.
Метод	Работа во мали групи. Критичко мислење.

Информации за темата

Иако на прв поглед, човековите права наликуваат како да нудат јасни одговори, тоа не е секогаш така. Всушност, постојат многу ситуации во кои нечие право се судира со правото на некој друг. Во таков случај, критичкото мислење може да помогне едниот од нив да ги избира правата, вмешани едни против други, а и да определи сопствено решение.

Часот

Работните групи (четири или пет ученици во група) добиваат случај во врска со кршењето на човековите права (материјал за учениците 4.3, „Пет случаи на кршење со човековите права“), по еден голем лист хартија и по еден маркер.

Прво, учениците се поканети да дискутираат кои човекови права се засегнати во конфликтот. За дискусијата, на групата може да ѝ се даде листа на човекови права (материјал за учениците 5.2.). Откако тие ќе се согласат за тоа кои човекови права се во конфликт, тие го делат нивниот лист, како што е прикажано подолу. Наставникот би можел да го подготви ова на таблата и да ги внесува засегнатите права во првиот ред.

Број на случајот
Засегнати човекови права
- - -
Решение
Зошто?

Втората задача е да се има една отворена дискусија за тоа кое би можело да биде решение на конфликтот според верувањето на учениците. Тие истакнуваат причини за нивниот избор и ги додаваат на нивниот лист.

Потоа, секоја група се замолува да назначи свој претставник, кој ќе ги презентира одговорите на групата пред целото одделение. Наставникот може да го праша одделението за повратна информација во врска со направените избори и дали тие се согласуваат или не се согласуваат со идеите на групата.

Час 4**Користење на насилство**

Дали користењето на насилство е прифатливо во некои случаи?

Цел на учењето	Развивање на критичко мислење за прифатливоста на користењето насилство и за личното однесување.
Задачи за учениците	Рефлексии од користењето насилство и за личното однесување.
Материјали	Картички или хартиени ленти со случаи од материјалот за учениците 4.4. за секоја група. (Наставникот треба да има некои информации за судскиот систем при решавањето на конфликти во земјата.)
Метод	Работа во мали групи. Критичко мислење.

Информации за темата

Иако на мирот во светот се гледа како на крајна цел, ниту меѓународните закони за човекови права, ниту меѓународните хуманитарни закони не го исклучуваат користењето на насилството во апсолутни услови. Овој час има цел да придонесе за критичкото мислење на учениците во врска со легитимноста од користењето на насилство во посебни случаи. Учениците се замолуваат да рефлектираат во однос на нивното лично однесување во поглед на насилството, користено од нив или од други во нивната средина.

Часот

Одделението е поделено на работни групи од четири или пет ученици. Еден ученик или наставникот го презентираат случајот 1 од материјалот за учениците 4.4.

Можеби ќе биде премногу тешко справувањето со сите четири случаи во еден час. Поради тоа, наставникот може да одлучи и да даде различни случаи на различни групи, да одбере само два од четирите случаи или, пак, да додаде уште еден час.

Задачата на групата е да го дискутира случајот, употребувајќи ги прашањата дадени на картичката и усно да се презентира нивниот одговор. Наставникот треба да биде свесен дека основното прашање, кое треба да биде истражувано, е до кои размери користењето на насилство би требало да биде прифатено. Откако секоја група ќе одговори, наставникот може да даде некои дополнителни информации поврзани со случајот, пред да се презентира наредниот случај.

Копија од случаите, прашања и дополнителни информации за наставникот

Случај 1

Во врска со прашањето за анти-глобализацијата за време на демонстрации, една мала група луѓе започна да фрла камења врз управната зграда на една позната транс-национална компанија. Полициските сили, присутни на местото, видоа дека ова ќе продолжи и понатаму и се обидоа да ги уапсат инволвираните лица. За време на оваа интервенција, еден полицаец е фатен од луѓето кои фрлаа камења и сериозно е претепан.

Прашања:

1. Дали би било прифатливо полициските сили да ги употребеа нивните пиштоли и да стрелаа во луѓето кои фрлаа камења?
2. Дали би било прифатливо полицијата да интервенирале употребувајќи митралези? (Ова би било побрзо, но речиси сигурно би резултирало со повеќе загинати.)
3. Дали би било прифатливо полицијата да чекаше, иако можеше да интервенира, употребувајќи воден топ?
4. Дали би било прифатливо полицијата да не интервенирале со користење на сила, со цел да се избегне ескалација на конфликтот?

Информации

Следејќи ги меѓународните стандарди, полицијата може да употреби сила под одредени услови. Сила би требало да се употребува само ако е неопходно и би требало да биде соодветна со целта на интервенцијата. Ако еден полицаец добие наредба од својот претпоставен да интервенира на начин кој јасно се спротивставува со ова правило, според правилата на ОН се очекува од него/нејзе да одбие да ја изврши наредбата.

Случај 2

Земјата X ѝ објавува војна на земјата Y, бидејќи Y слободно ги штити и дури ги финансира бунтовничките групи кои делуваат против земјата X од земјата Y. Разузнавачкиот тим на земјата X открива во кое село престојува групата на добро истренирани и вооружени бунтовници и открива дека тие подготвуваат голем бомбашки напад врз една значајна индустриска мета.

Прашања:

1. Дали би било прифатливо земјата X жестоко да го бомбардира селото, осигурувајќи на тој начин само неколку да луѓе преживеат, вклучувајќи ги и локалните жители?
2. Дали би било претходно прифатливо, по јасно барање до бунтовниците да се предадат и по јасно предупредување на локалното население да го напуштат селото, а по претресот за оружје, да им биде дозволено да се соберат на локалниот спортски стадион?
3. Дали би било прифатливо да не се интервенира со употреба на сила? На кои алтернативи можеш да помислиш?

Информации

Меѓународните правила (таканаречени „ Женевски конвенции“) за водењето војни не предвидуваат тотална забрана за употребата на воена сила, но забрануваат некои видови на интервенции и оружје. Еден од принципите е дека воената сила не треба да биде употребувана против невоени цели и не би требало да биде ниту индискриминирана, ниту непропорционална: на пример, мора да се прават сериозни обиди за да се избегнат цивилните жртви со воздржување од употреба на силни бомби против воените цели, во ситуации каде што помалку силните бомби би биле доволни. На овој начин, цивилните жртви и смртта на невините страни (таканаречена „коллатерална штета“) би можеле да се спречат. Како и да е, како што е спомнато погоре, ова не значи дека „Женевските конвенции“ сметаат дека коллатералната штета е неприфатлива при водењето војни, но подобро би било да се предвиди до одредени размери.

Случај 3

Г-ин X, млад човек вработен како технички асистент во една локална болница, редовно ја тепа неговата сопруга кога ќе се врати дома пијан. Еднаш, неговата жена ја информира полицијата за тепањето од страна на нејзиниот сопруг, кое понекогаш е многу сериозно. Сопругата на соседот, која случајно стана свесна за оваа ситуација, сега може да си замисли што се случува во соседната врата кога таа ги слуша нејзините соседи како се расправаат и викаат.

Прашања:

1. Дали би требало жената на соседот да ја информира полицијата за ваквите случаи или тоа е неприфатливо мешање во приватноста на нејзините соседи?
2. Кога ќе добијат информација од некого, дали полицијата би требало да интервенира во вакви околности?

Информации

„(...) Државите треба да го осудат насилството врз жената и не треба да се повикуваат на никаков обичај, традиција или религиско сфаќање за да ги избегнат нивните обврски во поглед на неговото елиминарање. Државите би требало да го исполнуваат тоа со сите соодветни средства и без одложување на полицијата при елиминирањето на насилството против жените и ,поради таа цел, би требало:

(а) Да се земе предвид, онаму каде што сеуште не е сторено, ратификување или ставање во сила на Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените или повлекување на сите изговори за таа конвенција;

(б) Воздржување од учество во насилство врз жените;

(в) Вежбање да се преземаат разумни чекори со цел една личност да избегнува акт на тортура, истражување и во согласност со националната легислатива, казнување на чинот на насилство врз жените, без разлика дали тој чин ќе го изврши државата или приватни лица (...).“

Од Декларацијата на ОН за елиминирање на насилството врз жените (1993).

Случај 4

Лео, 13, е слабо и, поточно кажано, мало момче. Тој е често злоставуван од некои повозрасни момчиња, додека си игра на локалното игралиште. Овој пат, тој им одговори дека тие не би требало постојано да го вознемируваат и дека тие се однесуваат како необразовани, примитивни луѓе. Како последица на тоа, постарите момчиња започнаа безмислено да го тепаат. Другарот на Лео гледаше што се случува, кога влезе на игралиштето. Некои повозрасни

луѓе, исто така, гледаа што се случува кога поминуваа крај игралиштето, на патот за дома, по купувањето храна на пазарот.

Прашања:

1. Дали другарот на Лео би требало да се вмеша во овој случај? Како?
2. Дали повозрасните луѓе би требало да се вмешаат? Како?
3. Кои други решенија би ги предложил?

Како една дополнителна задача, учениците би можеле да состават едно писмо до постарите момчиња, во кое ќе објаснат што мислат за нивното однесување. Ова би можело да биде и задача за домашна работа или за групите кои работат побрзо.

Страници со податоци за наставникот Меѓународен хуманитарен закон

Што е Меѓународен хуманитарен закон?

Меѓународниот хуманитарен закон (МХЗ) ги опфаќа и хуманитарните принципи и меѓународните договори кои бараат да се спасуваат животи и да се ублажува страдањето на војниците и на цивилите за време на еден воен конфликт. Неговите главни законски документи се од Женевските конвенции од 1949 година, четири спогодби потпишани од речиси сите народи во светот. Конвенциите ги дефинираат основните права на војниците кои не учествуваат во борби поради повреда, болест или заробување и правата на цивилите. Дополнителните протоколи од 1977 година, кои ги надополнуваат Женевските конвенции, ги прошируваат понатаму овие права.

Кого го заштитува МХЗ? Дали МХЗ ме заштитува мене?

МХЗ ги заштитува ранетите, болните или заробените членови на воените сили и цивилите. Ранетите и болни војници – без разлика на која нација припаѓаат – ќе бидат прибрани и згрижени според одредбите од Првата женевска конвенција. Тие не можат да бидат убиени или да бидат предмет на измачување или биолошки експерименти. Тие треба да добијат адекватна грижа и да бидат заштитени од ограбување или малтретирање. Исто така, конвенцијата ги заштитува медицинските работници, воено-религиозниот персонал, воено-медицинските помагала и мобилни единици.

Ранетите, болните и војниците кои доживеале бродолом на море се заштитени со Втората женевска конвенција. Тие ја добиваат истата заштита како и копнените војници, во проширени размери до условите на кои се наидува на море. Бродските болници се заштитени.

Воените заробеници, заштитени со Третата женевска конвенција, мора хумано да се третираат и да им се обезбеди соодветен дом, храна, облека и здравствена заштита. Тие нема да бидат третирали како предмет на измачување или медицинско експериментирање и тие мора да бидат заштитени од насилство, навреди и јавна љубопитност. Заробените воени дописници и цивили, со овластување да ја придружуваат војската, исто така, имаат право на овој статус. Цивилите се заштитени со Четвртата женевска конвенција. Цело време, завојуваните страни мора да ги разликуваат цивилите и војниците и да ги насочуваат нивните операции само против воени цели. На цивилите треба да им се дозволи да живеат колку што е можно понормално. Тие се заштитени од убиства, измачување, ограбување, репресалии, индискриминирано уништување на имотот и не можат да бидат заложници. Нивната чест, семејни права и религиозни убедувања и практики треба да се почитуваат. Окупаторските сили ќе обезбедат и ќе дозволат безбедно поминување на соодветна храна и медицински залихи, како и основање на болница и безбедни зони за ранетите,

болните, повозрасните, за децата, бремените мајки и мајки на мали деца. Оваа конвенција обезбедува специјална заштита за жените и децата. Болничкиот персонал, кој се грижи за овие индивидуалци, треба да биде почитуван и заштитен.

Женевските конвенциите повикуваат за хуманитарна помош, која ќе биде спроведена од страна на Меѓународниот комитет на Црвениот крст, националните здруженија на Црвениот крст и Црвената полумесечина или други независни хуманитарни организации, овластени од завојуваните страни.

Дали Меѓународниот хуманитарен закон и Законот за човекови права се различни?

Да, но тие се надополнуваат еден со друг. И двата бараат да се заштитуваат поединците од повреда и да се зачува човековото достоинство, но тие се однесуваат на различни околности и имаат различни суштински документи. МХЗ се применува во време на вооружен конфликт за да го ограничи страдањето предизвикано од војната и да ги заштити оние кои паднале во рацете на противникот. Примарен фокус на МХЗ е зачувувањето на основните права на ранетите, болните и војниците кои доживеале бродолом, воените заробеници и цивилите. Законот за човекови права се применува во време на мир или војна, но првенствено се грижи за заштитата на луѓето од владините прекршувања на нивните меѓународно признати граѓански, политички, економски, социјални и културни права.

Што вели МХЗ во врска со децата-војници?

Меѓународниот закон им забранува на децата да учествуваат во непријателството, но децата-војници сеуште претставуваат сериозен проблем во многу делови од светот. МХЗ бара децата под 15 години да не бидат регрутирани во воените сили и да се преземат „сите можни мерки“ за да се обезбеди дека тие нема директно да учествуваат во војувањето. Во регрутирањето на оние на возраст помеѓу 15 и 18 години, предност да им се даде на најстарите (член 77, Прв протокол). За жал, бројот на децата кои стануваат војници, или доброволно или присилно, се зголемува. Децата, кои живеат во конфликтни зони, посебно оние кои се одделени од нивните семејства или се маргинализирани на други начини, можат да станат потенцијални регрути. Како начин за да преживеат, децата често се присилуваат да се приклучат кон вооружени групи или стануваат деца-војници.

Кога се користи МХЗ?

МХЗ се применува при вооружен конфликт (војна), ко ј се случува помеѓу народите (меѓународен вооружен конфликт) или при внатрешни вооружени конфликти, како што се граѓанските војни.

Дали МХЗ е применет при терористичките напади од 11 септември?

Иако 11 септември 2001 години донесе смрт и уништување во време кога не се водеше војна, не е јасно дали МХЗ се применил. МХЗ се применува при вооружен конфликт помеѓу државите (меѓународен вооружен конфликт) или при внатрешни вооружени конфликти, како што се граѓанските војни. Ако шокантните напади на цивилните мети во Њујорк и Вашингтон, беа извршени од страна на самостојни терористички мрежи, тогаш тие се сведуваат на громоморно кривично дело, повеќе отколку на воен чин при кој МХЗ би се применил.

Дали МХЗ обезбедува специјална заштита за жените?

Да. Иако жените ја уживаат истата општа, законска заштита како и мажите, Женевските конвенции го признаваат принципот дека „жените треба да се третираат со целосна почит во согласност со нивниот пол. (член 12, Прва и Втора женевска конвенција, член 14, Трета женевска конвенција). Ова значи дека дополнителна заштита се обезбедува за да се нагласат специфичните потреби на жените кои произлегуваат од родовите разлики, честа и скромноста, бременоста и раѓањето деца. На пример, жените - воени заробеници или затворенички треба да се стават во одделни простории од мажите, под непосреден надзор од други жени. Жените треба да се заштитени „од силување, присилна проституција или која и да е форма на непристоен напад“ (Четврта Женевска конвенција, член 27, исто член 75 и 76, Прв протокол). Како олеснување од товарот, им се дава предност на, „мајки кои очекуваат бебе, случаи на бременост и доилки“ (член 70, Прв протокол). За да се научи повеќе за женските прашања во воен конфликт, како и за еластичноста која многу ја покажале, погледни ја неодамнешната студија „Жените се соочуваат со војната“, на веб страната www.womenandwar.org.

Како МХЗ ги заштитува децата?

МХЗ забранува напади врз цивили и идентификува посебна заштита за децата. Сите цивили треба да се заштитени од убиство, измачување, ограбување, репресалии, индискриминирано уништување на имотот и станување заложници. Нивната чест, семејни права и религиозни убедувања и практики треба да се почитуваат. Окупаторските сили ќе обезбедат и ќе дозволат безбедно поминување на соодветна храна и медицински залихи, како и основање на болница и безбедни зони за ранетите, болните, повозрасните, за децата, бремените мајки и мајки на мали деца. Исто така, посебни одредби одговараат на потребите на децата, кои не се придружувани од семејство, нивните психо-социјални потреби и семејната комуникација.

Деца помали од 15 години, кои се сираци или одделени од нивните семејства, мора да бидат згрижени. Тие мора да се оспособат за практикување на нивната религија, а нивното образование мора да биде овозможено.

Дали претставува прекршување на МХЗ, ако цивилите се убиени за време на војна?

Заштитивањето на цивилите е најголема цел на МХЗ. Според Четвртата Женевска конвенција, цивилите се заштитени од убиство и им е дозволено да водат нормални животи, ако дозволува безбедноста. Дополнетиот Прв протокол од 1977 година обезбедува понатамошни детали во проширувањето на цивилната заштита во меѓународни вооружени конфликти. Иако Соединетите Држави го потпишаа Првиот протокол, тој сеуште не е ратификуван. Сепак, САД нагласија дека ќе се придржуваат на овие одредби, кои се сметаат, според многумина, за кодификација на еден широко прифатен, вообичаен закон, развиван во текот на стотина години.

Основното правило на принципот на дистинкција е поставен во член 48 од Првиот протокол, кој гласи: „Во согласност да се обезбеди почит и заштита на цивилното население и цивилните објекти, завојуваните страни треба цело време да прават разлика помеѓу цивилното население и војниците, како и помеѓу цивилните објекти и воените цели и согласно со тоа да ги насочат нивните операции само кон воените цели.“ Во продолжение на забраната за директни напади, МХЗ исто, забранува индискриминирани напади врз цивили. Тие можат да се појават, на пример, кога еден напад на вооружените сили врз воена цел не ги зема предвид прекумерните, негативни последици врз цивилите (член 41 од Првиот Протокол).

Како и да е, не сите цивилни жртви се незаконски за време на војна. МХЗ не го става воениот конфликт надвор од законот, но наместо тоа прави обиди да се избалансира националното, признато, законско право за напад на легитимните воени цели за време на војна, со правото на цивилното население да биде заштитено од ефектите на непријателството. Со други зборови, знаејќи ја природата на војувањето, МХЗ предвидува одредена „колатерална штета“, која понекогаш, за жал, може да вклучи цивилни жртви.

Материјал за учениците 4.1.
Пристап од шест чекори за решавање на конфликти

1. Потреби на страната А а) б) в) г)	1. Потреби на страната Б
2. Дефинирање на проблемот	
3. Идеи за решенија а) б) в) г)	
4. Оцени ги решенијата за страната А а) б) в) г)	4. Оцени ги решенијата за страната Б а) б) в) г)
5. Чие решение е најдобро?	
6. Одлучи како и кога ќе биде оценето решението	

Материјал за учениците 4.2.

Сценарија за конфликти

Конфликт 1

Двајца соседи се расправаат за оградата која се наоѓа помеѓу нивните лични имоти. Едниот сосед сака да ја замени оградата со нова, зашто мисли дека старата ограда повеќе не е во добра состојба. Тој очекува неговиот сосед да плати половина од трошоците за новата ограда. Вториот сосед се согласува дека оградата не е во добра состојба, но не сака да троши пари за нова ограда. Тој мисли дека постоечката ограда, иако не изгледа убаво, сепак успева да го задржи кучето на соседите надвор од неговата градина. Освен тоа, нему не му се допаѓа постојаното фалење на соседот со нови, поскапи работи.

Конфликт 2

Татко и мајка длабоко не се согласуваат еден со друг во врска со тоа како да реагираат кога нивното двегодишно дете прави многу врева во нивниот стан. Таткото верува дека неговото дете мора да научи како да се однесува, а тој процес на учење треба да започне колку што е можно порано. Освен тоа, тој повеќе сака да има мир и тишина во текот на неговото слободно време, бидејќи има многу напорна работа. Мајката чувствува дека не може постојано да се запира двегодишно дете да си игра или да плаче, бидејќи тоа ќе го исфрустрира детето и ќе му наштети на неговиот развој.

Материјал за учениците 4.3.

Пет случаи на судрување со човековите права

Случај 1

Макс е осумгодишно момче кое е сериозно повредено во несреќа и итно му е потребна трансфузија на крв во болницата. Како и да е, неговиот татко му забранува на болничкиот персонал да го сторат тоа поради религиозни причини. Неговата мајка и докторите би сакале да го спасат неговиот живот.

Случај 2

Во една болница, само ограничен број луѓе работат во одделението за итни случаи. Вечерта има голема гужва, а има само една соба за само уште еден човек, кому му е потребен итен третман. Со оглед на тоа дека животите на двајца луѓе се сеуште во опасност, докторите треба да одлучат дали да лекуваат едно мало дете или еден успешен бизнисмен.

Случај 3

Гус е многу почитуван член на една религиозно-политичка партија, која силно ги нагласува семејните вредности. Еден новинар кој бил на забава на управата, случајно открива серија на лични писма од Х, од кои тој може да заклучи, без сомнение, дека Гус има вонбрачна врска. Новинарот ја објавува приказната.

Случај 4

Јутчу живее во една земја од третиот свет. Тој е сиромашен и може да ги задоволи само неговите основни потреби, ништо повеќе. Тој би сакал да започне со студирање, но не може да најде потребни средства за да го стори тоа. Неговата земја не е во можност да му ги обезбеди потребните средства, бидејќи економската состојба е многу лоша и земјата треба да ги искористи сите расположливи ресурси за да ги покрие основните потреби на населението.

Случај 5

Локалната власт планира да изгради ново училиште на едно парче земја кое е едно од ретките места каде што децата сеуште можат да си играат.

Материјал за учениците 4.4.

Дали насилството е прифатливо во некои случаи?

Случај 1

Во врска со прашањето за анти-глобализацијата за време на демонстрации, една мала група луѓе започна да фрла камења врз управната зграда на една позната транс-национална компанија. Полициските сили, присутни на местото, видоа дека ова ќе продолжи и понатаму и се обидоа да ги уапсат инволвираните лица. За време на оваа интервенција, еден полицаец е фатен од луѓето кои фрлаа камења и сериозно е претепан.

Прашања:

1. Дали би било прифатливо полициските сили да ги употребеа нивните пиштоли и да стрелаа во луѓето кои фрлаа камења?
2. Дали би било прифатливо полицијата да интервенираше употребувајќи митралези? (Ова би било побрзо, но речиси сигурно би резултирало со повеќе загинати.)
3. Дали би било прифатливо полицијата да чекаше сè додека не можеше да интервенира употребувајќи воден топ?
4. Дали би било прифатливо полицијата да не интервенираше со користење на сила, со цел да се избегне ескалација на конфликтот?

Случај 2

Земјата X ѝ објавува војна на земјата Y, бидејќи Y слободно ги штити и дури ги финансира бунтовничките групи кои делуваат против земјата X од земјата Y. Разузнавачкиот тим на земјата X открива во кое село престојува групата на добро истренирани и вооружени бунтовници и открива дека тие подготвуваат голем бомбашки напад врз една значајна индустриска мета.

Прашања:

1. Дали би било прифатливо земјата X жестоко да го бомбардира селото, осигурувајќи на тој начин само неколку луѓе дека ќе преживеат, вклучувајќи ги и локалните жители?
2. Дали би било претходно прифатливо по јасно барање до бунтовниците да се предадат и по јасно предупредување на локалното население да го напуштат селото, а по претресот за оружје, да им биде дозволено да се соберат на локалниот спортски стадион?

3. Дали би било прифатливо да не се интервенира со употреба на сила? На кои алтернативи можеш да помислиш?

Случај 3

Г-дин X, млад човек вработен како технички асистент во една локална болница, редовно ја тепа неговата сопруга кога ќе се врати дома пијан. Еднаш, неговата жена ја информира полицијата за тепањето од страна на нејзиниот сопруг, кое понекогаш е многу сериозно. Сопругата на соседот, која случајно стана свесна за оваа ситуација, сега може да си замисли што се случува во соседната врата кога таа ги слуша нејзините соседи како се расраваат и викаат.

Прашања:

1. Дали би требало жената на соседот да ја информира полицијата за ваквите случаи или тоа е неприфатливо мешање во приватноста на нејзините соседи?
2. Кога ќе добијат информација од некого, дали полицијата би требало да интервенира во вакви околности?

Случај 4

Лео, 13, е слабо и, поточно кажано, мало момче. Тој е често зоставуван од некои повозрасни момчиња, додека си игра на локалното игралиште. Овој пат, тој им одговори дека тие не би требало постојано да го вознемируваат и дека тие се однесуваат како необразовани, примитивни луѓе. Како последица на тоа, постарите момчиња започнаа безмислено да го тепаат. Другарот на Лео гледаше што се случува, кога влезе на игралиштето. Некои повозрасни луѓе, исто така, гледаа што се случува кога поминуваа крај игралиштето, на патот за дома, по купувањето храна на пазарот.

Прашања:

1. Дали другарот на Лео би требало да се вмеша во овој случај? Како?
2. Дали повозрасните луѓе би требало да се вмешаат? Како?
3. Кои други решенија би ги предложил?